

DİL NEHRİ

TEMMUZ-AĞUSTOS 2023

3. SAYI

ŞİİRLER-ÇEVİRİ ŞİİRLER: AYFER YURDAKUL, AYSEL KARAATLI, BÜLENT ELİTOK/A.DIMCHEVA, BÜLENT GÜLDAL, CAN TAŞAN, ELİF BURCU ÖZKAN, FİLİZ KALKIŞIM ÇOLAK, HALİME YILDIZ, HAYRETTİN GEÇKİN, HİLMİ HAŞAL, İLKNUR ULAŞ AKIN, MÜCAHİT AYGÖREN, NİLGÜN SEZERALP, VOLKAN HACIOĞLU, VOLKAN HACIOĞLU/YEATS, ZELİHA AYPEK

ÖYKÜLER-ÇEVİRİ ÖYKÜLER: BÜNYAMİN TAN/A.MACHEN, MUZAFFER KALE, NURDAN ALADAĞ, YAYLA BOZTAŞ KARSAN

DENEMELER-YAZILAR: BARIŞ ERDOĞAN, BURAK BAYÜLGEN, CENGİS T. ASİLTÜRK SÖYLEŞİSİ/NEZİHE ALTUĞ, ERTUĞRUL ERDOĞAN, H. İHSAN SÖNMEZ, MÜCAHİT AYGÖREN/HÜSEYİN PEKER, SAMLE ÇAĞLA/ZEYNEP KASAP, SENCER BAŞAT/ÖZDEMİR BAŞAT, ŞEVKİ ÖZDEMİR, ÖZLEM ÇALLI, ÜNSAL ÇANKAYA (YAZI VE ŞİİR)

FOTOĞRAFLAR: ALİ HİKMET VARLIK, ASLI BİÇEN, CANSARAN KIZILTAŞ, HÜSEYİN PEKER, MEVLÜT ŞAHİN, MÜCAHİT AYGÖREN

RESİMLER: ELİF BURCU ÇARK, GÜLGÜN ÇANKAYA

ŞEHİR DESTEKÇİLERİMİZ

İSTANBUL: CANSARAN KIZILTAŞ

ANKARA: ASLI KARATAŞ

İZMİR: BÜLENT BULUT

BURSA: HİLMİ HAŞAL

ANTALYA Merkez: NADİR DEMİR

Muratpaşa-Kepez: FAZLI YALÇIN

KONYA: AYŞE MELTEM

SAMSUN: BENGÜL ALKAN

ESKİŞEHİR: OSMAN ÖZENBAŞ

BALIKESİR Merkez: TÜRKAN GÖKGÜL

Edremit Körfezi: BÜLENT GÜLDAL

MUĞLA Marmaris: HALİM YAZICI

AYDIN Kuşadası-Söke: ÖZLEM ÇALLI

Bakü-AZERBAYCAN: RAMİL ZEYNALOV

Strasbourg-FRANSA: ZELİHA AYPEK

Şehir destekçilerimiz dergiyi paylaşır, edebiyatseverlere tanıtır; şiir, öykü, deneme destekçilerimiz gibi eser üreten kişileri yönlendirebilir, diğer kişiler gibi reklam bulup pay alabilir; istedikleri yer, kişi ve zaman...

EDİTÖR VE TASARIMCISI:

MÜCAHİT AYGÖREN

ŞİİR DESTEKÇİSİ:

BÜLENT GÜLDAL

ÖYKÜ DESTEKÇİSİ:

VİCDAN EFE

DENEME DESTEKÇİSİ:

BARIŞ ERDOĞAN

İletişim ve gönderi adresi:

mucahit-aygoren@dilnehri.com

Her hakkı saklıdır. Yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Kaynak gösterilip alıntı yapılabilir.

Kapak Resmi:

Catrin Welz-Stein / Memories II

Kaynak Gösterilmeyen Resim ve Fotoğraflar:

Pinterest

İÇİNDEKİLER

- Önsöz_4
- Solladık Yağmuru (Şiir) Elif Burcu Özkan_5
- Gençliğin Işığı (Öykü) Muzaffer Kale_6
- Müsaadesiz (Şiir) Halime Yıldız_7
- Dünya Yazarları ile Edebiyat Gezentileri (Anlatı) Ertuğrul Erdoğan_8,9,10
- Bize Dair (Şiir) Hayrettin Geçkin_11
- Gitmeliyim Sorma Ne Olur (Öykü) Yayla Boztaş Karsan_12,13,14,15
- Yalnız Rihtım (Şiir) Aysel Karaatlı_16
- Cengiz T. Asiltürk'le Söyleşi-Nezihe Altuğ_16,17,18
- Yeryüzü İstasyonu (Şiir) Zeliha Aypek_19,20
- Tanrı Dulcina'nın Cezasını Versin (Deneme) Barış Erdoğan_21
- Şahrud (Şiir) İlknur Ulaş Akın_22
- Gül Bahçesi (Çeviri Öykü) Bünyamin Tan/A.Machen_23
- Sevgi Yalnızlığı (Şiir) Filiz Kalkışım Çolak_24,25
- Yalnızlık Ağıdı (Öykü) Nurdan Aladağ_26
- Kerberos (Şiir) Volkan Hacıoğlu_27
- Tercüme Etütleri, Aşk'ın Kederi (Çeviri Şiir) Volkan Hacıoğlu/Yeats_28,29
- Doğanın Karanlık Tarafı (İnceleme) Burak Bayülgen_30,31
- D/İp Cambazı (Şiir) Hilmi Haşal_32
- Özlem Çallı'dan Üç Kısa Deneme_33,34
- Kuşumun Şansı (Şiir) Mücahit Aygören_35
- İlansam Bu Şehir (Deneme) H. İhsan Sönmez_36
- Oku Kendini Bana (Şiir) Nilgün Sezeralp_37
- Haziran'da Ölmek Zor (Deneme) Şevki Özdemir_38
- Son Söz (Çeviri Şiir) Bülent Elitok/A.Dimcheva_39
- Kaybolan Sular mı Tanrıları mı? (Deneme ve Şiir) Ünsal Çankaya_40,41,42,43
- Tekne'nin Ölümü (Şiir) Bülent Güldal_44
- Kış Bakışı (Şiir) Ayfer Yurdakul_45
- Zeynep Kasap'ın Kedi ve Adam Kitabı Üzerine/Samle Çağla_46,47
- Özdemir Başat'ın Renk Evreni Kitabı Üzerine/Sencer Başat_48
- Hüseyin Peker'in Yazma Boyası Şiiri Üzerine/Mücahit Aygören_49,50,51,52
- Şımarık (Şiir) Can Taşan_52

Fotoğraflar ve Resimler

- Elif Burcu Çark_22
- Gülgün Çankaya_6,43
- Ali Hikmet Varlık_15,20
- Aslı Biçen_12,25
- Cansaran Kızıltaş_40
- Hüseyin Peker_31
- Mevlüt Şahin_29
- Mücahit Aygören_34

ÖNSÖZ

Merhabalar

3.sayıya ulaştık. Maraş Depremi ve ardından girilen seçim süreci, ağırlaşan ekonomi, dini ve milli bayramlar, aşırı sıcaklar derken 2023 Ağustos ayına nasıl geldik anlayamadık. Bir kez daha depremde yakınlarını kaybedenlere başsağlığı, yakınlarına sabırlar diliyoruz.

Hep söylenir belki fakat bizim amacımız gerçekten salt edebiyat. Bu yüzden dergiyi siğ siyasetten, her türlü inanç ayrımcılığından ve propagandasından uzak tutuyoruz. Bireydeki birey, toplumdaki toplum, toplumdaki birey, bireydeki toplum. Hepsi değişik derecelerle önemli. Dergide amatör fotoğrafçılığımın gelen yanla fotoğraf ve resimler konusuna da ayrıca önem veriyorum.

Dergimiz şiir ağırlıklı olmaktan ziyade şiir ve yazı dengesinin belirginleştiği bir dergi şimdi. Sizlerin katkısıyla profesyonel sitemizi ve mail adresimizi aldık. Site ileride daha da gelişecek. Bir kez daha maddi ve manevi her türlü destek sunan kişiye teşekkür ediyorum. Şehir destekçilerimizden katkılarını artırmalarını bekliyoruz. Yeni şehirlerin destekçilerine, hâlihazırda olan şehirlerin destekçilerinin artmasına ihtiyaç var.

Dergimizin adı, Nil Nehri ve İdil Nehri'ni çağırıyor. Doğu ve Batı bütünlüğü gibi, Kuzey ve Güney birlikteliği ya da oralara bakan yön gibi düşünebilirsiniz. Aynı adla Amerika'da da bir nehir mevcutmuş, ben dergi adını bulduktan sonra gördüm. Dili evrensel dil, nehri de süreklilik ve daha belirgin, estetik bir üslup olarak düşünebiliriz.

Dergiyi taşınma koşullarında hazırladım. Bazı eserlerin üretkenlerini yönlendiren destekçiler hariç derginin tüm hazırlanış emeği bana ait. O yüzden gecikmemizi veya daha iyi olabilecek bazı hususları hoş görmenizi rica ediyorum. Tekrar tekrar gözden geçiriyorum son hâlini derginin. Öyle karşınıza geliyor. Dergimiz üç sayıdır iyi bir kadroya ve iyi geri dönüşlere, izlenimlere sahip. Nice güzel sayılar, nice güzel günlere, hep birlikte, esenlikle...

Keyifli okumalar, izlenimler diliyorum.

SOLLADIK YAĞMURU

Beklemek ağır sorumluluk
Çabuk büyümek işten değil
Sen korktukça elini çekiyor kader
Hayat bize raylarda uzun mesai
Biz ağır ağır taşınıyoruz yediğimiz geçmişten
Dünyanın Everest'ini yıllarıma kim dikti?

Bir gece yarısı, yine yol, yine sağanak
Aklımızda çetrefilden bir kazakla
Solladık kovalayan yağmuru
Çok değil, bir yıl sonrası layığımızı emanet
Olgun meyveyi en tepeye koyanın hatası bu
Ruhundaki savaşı kılıcını anlakta sabitledi
Sen koparacaksın aklındaki bin kunduzu

ELİF BURCU ÖZKAN

GENÇLİĞİN IŞIĞI

Muzaffer KALE

Yüzü kırışıklarla dolu yaşlı kadın, otobüsteki koltuğunda yolculuk boyunca hiç kıpırdamadan bir mum heykel gibi sönük gözlerle otobüsün önünde uzayıp giden yola baktı. Artık yolda bu kadar bakılacak ne vardı, yola bakarken yalnızca uzayıp giden yolu mu görüyordu yoksa başka başka şeyler mi görünüyordu gözüne... Bunu kim bilebilirdi... Yaşlı kadın sonuçta sürücü koltuğunun hemen arkasında oturuyordu ve yolu hiçbir engele takılmadan istediği gibi görebiliyordu.

Yaşlı kadın yolun nereye gittiğiyle pek ilgili değil gibiydi. Nasıl olsa bir yere giderdi yol, yolun işi gitmekti, önemli olan bir yerden başka bir yere giderken hareket halinde olduğunu bilmek ve bunu da yersiz bir gösterişe çevirmemektir. Sakin olmaktı. Sakin. Sakin olmakta fayda vardı. Nereye gidersen git, bu değişmeyen bir kuraldı, sakın olacaktın.

Bir yere gelince, o yeri biliyordu yaşlı kadın, aklındaydı, hadi bakalım, denilecekti, buraya kadardı bu yolculuk, şimdi... Biraz sonra uçacağız.

Uçak havalanınca da pencere kenarında oturduğu koltukta yine aynı böyle bir mum heykel gibi boş gözlerle pamuk yığınları şeklinde yükselen bulutlara yukarıdan bakacak, belki bulutlara yukarıdan bakarken taa genç kızlığındaki güldürücü bir olay yerinden koparak hızla şimdiki zamandaki aklına bir gülme olarak gelecek ve buruşukluklar içindeki yüzüne tatlı bir gülümseme olarak dağılacak, gözlerine ışık gelecekti. Gençliğin ışığı.

MÜSAADESİZ

sevmek için yüzü tastamam bir adam
sevilmek için devranı içinde saklayan bir kadın

ağaç gibi sarılsın adam kadına, var öyle adam
yaprağıyla, yuvasıyla, meyvesiyle
az önce bulutu tatmış dalıyla

taze açmış badem hevesiyle
akdeniz'e aksın kadının kalbi
sevmenin sırt üstü uzanıp
kuşlara gülümsemeye benzer bir şey olduğunu
anımsatsın adam kadına
kadının balkonundan yıldızlı arabalarıyla
ateşböcekleri geçsin güpegündüz

bir masaldan duymuştum, masal sözü değil martaval
öpünce kök veriyormuş dalından kopan çiçek
sahi kimlerdensin sen
hangi ağaçtan, hangi dikenden
hangi ottan çiçek açtın bildin mi

bahar durmadan köpürtüyor iç denizimin sahilini
iyi olalım mı birlikte, zamandan azade, müsaadesiz

Halime YILDIZ

DÜNYA YAZARLARI İLE EDEBİYAT GEZENTİLERİ

Sosyal medya öyle sihirli ki, sınır tanımıyor. Sizlere 'Küba' desem aklınıza ne gelir? İlk olarak komünizm ile yönetilen bir ülke gelir. Araçları eski model ama sokaklarında insanların neşe ile dans ettikleri, ABD sömürüsüne karşı halkı ile kenetlenen bir ülke ve bu ortamı sağlayan devlet adamları Fidel Castro ve ekonomik eşitsizlikle mücadele ederken yakalanıp infaz edilen devrimci Che Guevara gelir. Küba'yı anlatmaya neden başladım? Okuduğum kitaplar ile yaptığım araştırmalar ile bu ülkeye giden edebiyat dostlarımdan dinledikçe hem ülkemle karşılaştırmayı yaparken, doğrusu merak da etmişimdir. Sosyal medyanın gücünden bahsetmişim yazımın girişinde. Nilüfer Belediyesi'nin düzenlediği Uluslararası Şiir Etkinliği için ülkemize gelen Hindistan'ın değerli Şairlerinden Rati Saxena ile etkinlik çıkışında derdimi anlatacak İngilizcem ile tanışmış ve bir de hatıra fotoğrafı çektirmiştik. Daha sonra sosyal medya üzerinden edebiyat alışverişimizi ilerleterek arkadaş olmuştuk. Pandemi döneminde eve kapandığımızda yeni çıkan "Corona Yalnızlığı" adlı romanımı yazmaya devam ederken bir sabah Rati kendisinin yönettiği, "Yakında Kritya Uluslararası Şiir Festivali var, bir şiir videonuzu gönderir misiniz?" dediğinde "Sen Gittin Ya" adlı şiirimi seslendirip alt yazıyla İngilizce'ye uyarlayarak göndermişim. Bu festival ile dünya şair ve yazarlarıyla tanışma fırsatım da olmuştu. Daha sonraki yılda dünyanın en büyük şiir festivalini düzenleyen Kolombiyalı Fernando Rendo ile yine sosyal medyada tanışmış ve ünlü uyuşturucu Baronu Escobar'ın kötü imajını silmek isteyen Medellin şehrinde düzenlenen on-line uluslararası şiir festivaline bu kez "Savaşlar Sizin Olsun" ile "Sen Ağlama Bebeğim" adlı şiirlerim ile Ataol Behramoğlu, Muhsine Arda ve Yeşim Ağaoğlu ile birlikte katılmışım. Bu arada bunu Hürriyet Gazetesi'nin köşesinde haberleştiren edebiyat duayeni Doğan Hızlan'a da buradan bir kez daha teşekkür ediyorum.

Evet, edebiyatın evrensel gücü sınır tanımıyordu. İki festivale katılmam ile sosyal medya üzerinden arkadaşlık teklifleri aldığım gibi, şiirlerimi Sırbistan ve BAE'deki şair dostlar hazırladıkları antolojilerine alarak kitaplaştırmışlardı. Kübalı şair Gisille Avaro ile tanıştığımda Küba'yı ona sormam gerektiğini düşündüm. Ordu şehrinde 1982-83 yılları arasında yerel ve genel basında çalışmış olman, gazetecilik ruhumu hiçbir zaman öldürmemişti. Gazeteci olunur da röportaj yapmadan olur muydu? Gisille'ye ülkesi ve edebiyat hakkında bir röportaj yapmak istediğimi söylediğimde kabul etmişti. Hemen sorularımı hazırlayıp İngilizce'ye çevirterek karşılıklı anlaştıktan sonra sonuçlandırıp İlk kez Kanguru Yayınlarının sahibi Aydın Şimşek'in yönettiği "Deliler Teknesi dergisinde yayımlanmıştı. Gisille'ye kitaplarını, ülke ekonomilerini ve yaşam koşullarını sordum. Ülkelerinde ekonomik zorlukları olduğunu söylese de vazgeçilmezlerinin özgürlük olduğunu vurgulamıştı. Sütün, yoğurdun okullarda bedava dağıtıldığını, sağlık ücretlerinin olmadığını söylediğinde ister istemez her verdiği yanıtla ülkemizi karşılaştırıyordum.

Kendisi “Türkiye’den tanıdığınız yazar var mı?” soruma “Dünya Şairi Nazım Hikmet” yanıtını vermiş ve 1961 yılında ülkelerini ziyaret ettiğini, Atatürk ve Nazım anıtlarının olduğunu, ülkelerinin bir harf adası olduğunu, kültüre, spora ve sanata çok önem verdiklerini ve ülkelerinde hemen hemen kitap okumayanın olmadığını belirtmişti.

Küba röportajımdan sonra bu seriyi devam ettirmek istemiştım, hatta sonuçlandırdığımda bunu kitap olarak yayımlatmayı da düşünüyordum. Rotam bu kez burada tanıştığım Rati Saxena ile röportaj yapmaya yöneldiğinde önce ülkelerinin edebiyatını inceledim. Şairimizin ülkemizde Tekin Yayınlarından çıkan bir de şiir kitabı bulunmakta. Kübalı arkadaşşıma sorduğum gibi Rati’ye de ülkemizde tanıdığı edebiyatçılarımızı sordum. Önce Nazım Hikmet, sonra Ataol Behramoğlu, Lale Müldür dedi. Türkiye’ye dört kez gelmiş ve İstanbul’un iki yüzünü de gördüğünü belirtmişti. Ülkelerinin gelişmiş bir ülke olmasa da uzun yıllar demokrasi ile yönetildiğini, Hinduizm’in bir yaşam biçimi olduğunu söylerken şu sözlerini çok ilginç bulmuştım: *“Doğayı ve diğerlerini sevmek zor değildir, ama aynı zamanda kolay da değildir. Eğer benden bir evcil hayvan tutmamı istersen, onlara bakacak sabrım olmadığı için sevmeyeceğim. Ama ormana gidersem onları izlemekten zevk alırım. Aynı zamanda onları hapisanede göremediğim için Hayvanat Bahçesine gitmeyi de sevmiyorum. Dua ediyor ve Hindistan’ın bu evrendeki tüm hayvanları ve bitkileri sevmeye ve saygı duymaya devam etmesini diliyorum. Bakın, vahşi hayvan öldürme yoksa korona da yoktur.”* Evet bu konuda Rati ile aynı fikirdeyim. Ben de bir hayvanın evlere hapsedilmesine, kafes veya akvaryum içine konulmasına karşıyım. Bizler nasıl özgürlüğü istiyorsak onlar da ormanın özgürlüğü içinde dolaşmak isteyeceklerdir. Rati, ülkelerinde 32 dilde kadınların edebiyat ile ilgilendiklerini belirtirken şiir ve şairler için de şöyle demişti: *“Evet, bugün şiir yazarlar, sadece TV haberlerini takip ediyorlar veya insanları yolda yürürken seyredip öyle şiir yazıyorlar. Ama halka açılmayı ve onları hissetmeyi, onlarla şarkı söylemeyi ve onların bir parçası olmayı unutuyorlar. Bu acı verici bir durumdur.”*

Artık Deliler Teknesi’nin aylık her sayısı için bir ülkeyi ziyaret ederek yazar ve şairler ile röportajlarıma devam ediyordum. Yazar araştırması yaparken arkadaşım Yazar Nermin Bezmen ’den Amerikalı bir yazar ismi vermesini istemiştım. Beni ülkemizde İş Bankası Yayınları’ndan çıkan “Siyah Rus” kitabının yazarı Vladimir Alexandrov ile tanıştırdı ve mail adresini verdi. Kendisi Yale Üniversitesi Rus Edebiyatı Profesörlerindendi. Yazdım, röportajımı kabul etti. Kendisine kitabını araştırdığıımı, tükendiğini ve edinemediğimi söylediğimde adresimi istemişti. Bir hafta sonra imzalı kitabını göndermiş ve okuduktan sonra sorularımı buna göre genişleterek sormuştım. Kitabı ilginçti. Kahramanı Frederick Amerika’da babasını öldürerek toprakları ellerinden beyazlarca alındığında göç ederek trenlerin gittiği yolları merak eder ve yolculuğuna başlar. Restoranlarda ve zenginlerin yanında çalışır. Avrupa’yı gezerek her gittiği ülkenin dillerini öğrenir ve sonunda Rusya’ya geçerek eğlence sektörünü Çarlık Rusya zamanında bir arkadaşı ile birlikte

Yüklü de para biriktirirler ancak 1917'de devrim olduğunda mal varlıklarını kaybederek Odessa limanından birkaç vapur ile İstanbul'a büyük bir kalabalık ile gelirler. Burada eğlence sektörüne girerek Maksim'i kurar. Cumhuriyet sonrası ona rakip Yıldız Eğlence sektörünün açılması ile rekabete fazla dayanamamaya ödemelerde gücükler çeker, büyük bir borcun ardından Ankara'ya gitmek, hatta kaçmak zorunda kalır. Orada da bir takım işler yapsa da başaramaz ve öldüğünde Feriköy Mezarlığına kaldırılır. Ancak nerede yattığı bilinmez. Yazar ile röportaj sonrası zaman zaman mailleşerek edebiyat konusunda sohbetler ederiz. Sevdiği yazarları sormuştum, şöyle yanıt vermişti. "Lomonosov, Derzhavin, Puşkin, Gogol, Turgenyev, Dostoyevski, Çehov, Blok, Bely ve Nabokov" Yabancı bir ülkede yaşamayı ise şöyle yanıtlamıştı: "Ailem Rus idi ve ben ABD'de büyüdüm. Her ne kadar sığınmacıların bugün katlanmak zorunda kaldıklarına nazaran benim için hayat daha kolay olduysa da hep bir dışlanmışlık yaşıyorsunuz." Yazarımızın genç yazarlara tavsiyesi de şöyleydi: "Size geçim sağlayacak yazı dışında meslek sahibi olun. Olabildiğince çok okuyun. Yazabildiğiniz kadar çok yazın, her zaman birçok kez yeniden yeniden yazın. PES ETMEYİN !"

Edebiyat dostları, şimdilik sizlere üç ülkenin yazar ve şairlerinden bahsettim. İnsanlar ne kadar kültürel yönden birbirlerine yakın olurlarsa, insanlık o derece anlaşır olur. Festival videolarında da belirttiğim bir sözümü sizlerle paylaşmadan edemeyeceğim. "Edebiyatın dili sevgidir. Bu dil bir gün siyasetin o zehirli dilini yok edecektir." İlerleyen zamanlarda edebiyat yolculuğumuz farklı ülkelerde devam edecektir.

Esen kalın.

Ertuğrul ERDOĞAN

Resim:

John
Constable

BİZE DAİR

**Daha geniş bir gökyüzü arıyorduk hepimizin altına sığacağı
Bir nehirle akıp giden sesimizle çiçeklenebilecek yeryüzü...**

**Sorular gençliğimize cemre gibi düşmeye başlamıştı /daha yeni
Demek ki gençlik o zaman da dağlara karşı sevişmekti**

**Uzakların kokularını içimize nasıl çekmiş olabilirdik öyle
Dünyaya nereden gidileceği merakını bir masal kıvamında**

**Tohum gürültüleri eşliğinde sürgün vermeye başlamıştı içimiz
İnsana diye koşuyorduk ama önce kendimizden başlayıp**

**Yasak bir rüyaya âşık olmuştuk okuduğumuz kitaplar yüzünden
Saçları rüzgâr oğlanlar, göğüsleri çağla kızlar / meydan meydan**

**Yolumuzu kesip düşlerimize el koydular, kurşuna dizdiler şarkılarımızı
Aklım hala orda / düşten gerçeğe ne kadar yol vardı ki şunun şurasında**

**Ne mi oldu o günden sonra / sevmekten hiç vaz geçmedik inadımızı
Dünya tamamlanmamış bir taslak çünkü / bunu dost da biliyor düşman da**

Hayrettin Geçkin

Foto: Aslı Biçen

GİTMELİYİM, SORMA NE OLUR?

Yalnızca arkasından baktım.

“Kal” demeyi istedim. Sözcüklerimin dili tutuldu...

“Gitme!” dedim köşeyi dönen gölgesine. Unutmuşum, üzülmez ki geride bıraktıklarına gölgeler...

Beni bırakıp gidişindeki rahatlığı kıskandım. Ayrılırken “yüzüme bakmadan söylediği o tek sözcük. “Gitmeliyim.” “Neden?” soruma verilen, üşüten yanıt: “Sorma ne olur!”

Tekrarı yoksa sarılışların, nasıl anımsanır giden sevgilinin kokusu?

Semih hep benimleyken sevgisini verebilecek başka birini ne zaman bulmuştu? Bu gidiş ağaca yürüyen su gibi dingin, kararlıydı. Yeni arayışların uçarı gidişi değildi hiç. Şimdi ben, üstüne kül atılmış bir sevginin ılınmış sevgilisi miyim?

*

Elif yalnızca yüzüme baktı. Tek sözcüktü sorusu: “Neden?” Bakışına takılı kalmaktan korkup kaçırırım gözlerimi. Hüznümü anlamasın diye giden, vefasız sevgiliydi oynadığım. Tutkumu duygusuz bir maskeyle örterek...

Giderken arkamdan baktığını biliyordum. Köşeyi dönüp kaybolduğumda hâlâ orada beklediğini de.

“Gitmeliyim!” Kaçamak bir sözcük. “Neden?” sorusuna “Sorma ne olur!” demek ise çok acımasız. “Bir başkası mı var?” demedi ama düşündüğünü biliyorum.

Bir daha dönmeyeceğimi anlaması için ona hiçbir şeyimi bırakmadım. Tek bir kitabım, mektubum, fotoğrafım, terk edişimin acısından başka benim olan hiçbir şey kalmadı geride.

*

Semih, demir kapının kilidini açıp kuru yaprakların kalın bir tabaka oluşturduğu bahçeye girdi. Kırılan birkaç dal, devrilmiş boş saksılar, paslanmış demir sandalyelerle her yer acıtan bir yalnızlık içindeydi. Süs havuzunun mermerleri yosun tutmuş, rüzgârın getirdiği yapraklar, kâğıtlar doldurmuştu içini. Çiçekleri üzerinde kurumuş manolya, hâinden utanır gibi öylece duruyordu.

Ağır, isteksiz adımlarla yürüdü, basamaklarının çatlaklarında otlar bitmiş mermer merdivenleri çıktı. Kapıya gelince dönüp bahçeye baktı.

*

Çiçek kokularıyla dolu ılık ilkbahar akşamı... Rüzgâr bebek nefesi gibi. Pembe çardak güllerinin, mor salkımların sarıldığı çatı çıkmalarının, oymalı kameriyenin altında ailece çay içiyorlar. Birden ayağa kalkan annesi masanın üstünde ne varsa fırlatmaya ve çığlık atmaya başlıyor. Babası onu sakinleştirmeye çalışırken bir yandan da atılanlardan yüzünü koruyor.

Siren sesleriyle bütün güzellikler küllenirken iki küçük çocuk annelerinin kasılan, çırpınan bedeninin sedyeye bağlanıp ambulansa taşınmasını oyunlarının arasına giren kara bir düş gibi korku dolu gözlerle izliyor.

Daha sonraki günlerde babası doktorla konuşurken istemeden duydukları da yıllardır kulaklarında.

“Paranoid şizofreni. Tedavi edilmesi gerekir. İlerlerse...” diyor doktor.

“Eşimin dedesinde de böyle bir rahatsızlık varmış... Çocuklarımızda da çıkar mı?”

“Genetik olma olasılığı yüksek, takip edeceğiz, inşallah yanılırız...”

*

Perdeleri çekili salona girdi. Yarı karanlığın gölgelediği beyaz örtülerin altında kalan eşyalar, insan bekleyen bir evin özlemleri havasında unutuluşun hüznüyle küskün bakar gibiydi.

Üst kattaki odasına çıktı, orada da aynı yaşanmamışlık vardı. Eşyaların üzerinde yıllanıp kalmış tozlar... Soluğu kesilmiş kırgın bir oda... Duvarda asılı guguklu saatin susmuş kuşu, yere düşmüş poster ve afişler... Kararmış gümüş bir çerçevede iki kardeş, anne, baba; gülüşleri yüzlerinde donmuş. Perdeleri açınca yıllardır dışarıda bekleyen gün ışığı büyük bir istekle içeri koştu. Semih, bavulunu yatağının üzerine koyup içindekileri boşaltmaya başladı.

Elif'e değişik zamanlarda aldığı armağanlar; kitap, fotoğraf ve mektuplar... Ona yazdıklarını yeniden okurken üşüyen duygularını ısıtmak, “Yanlış mı yaptım”ın ikilemini gidermek için beynine kendini haklı çıkaracak düşünceleri çağırdı durdu.

Yaşananlardan sonra bu evi terk edip başka yere taşındığı için eleştirdiği babasına hak verdi. “Ben bile bu ev dururken Elif’in yanına sığınmadım mı? Evi yaşanılır yapan nedir ki? Halı altına süpürülen tozlar gibi anılarımız. Bir yere gittiği yok, kokusunu çekiyorsun içine, genzin yanıyor.”

Yere oturup göğsüne çektiği dizlerini kucakladı. Gözlerini kapadı. Başucunda masal okuyan annesinin, uykuya geçerken alnına değen dudaklarını, bıkmadan başını okşayan incecik parmaklarını anımsadı. Kumral saçlarının kokusunu duymak istedi. Hafta sonları bahçede yapılan kahvaltılar, annesinin kahkahaları, babasının sevgi dolu bakışları, ağabeyiyle oynarken küçük havuzun fiskiyesinden birbirlerini ıslatmaları, babasının sevgiyi asla örtmeyen yapmacık azarlamaları düşüncelerine akın etti. Gözleri doldu. Oturduğu köşede penceresine ulaşan, o zaman fidan olan ağaçlara baktı. “Ne güzel büyümüşsünüz! Aynı yaşlardayız ama ne yazık yıllar birlikte büyümemize izin vermedi...” derken başladığı gibi mutlu süreceğini sandıkları yaşamın kendilerine sakladığı acıtan sürprizleri düşündü.

Annesinin hastalığı nedeniyle iki kardeşin yatılı okula verilmesi, tatillerde özlemle koşup geldiği evden bir an önce okula dönme isteği, annesinin evdekilerden zarar göreceğine inanıp kendini hapsedtiği odasının önünde kapıyı açmadan dakikalarca beklediği anlar üşüştü bu kez düşüncelerine. Nadiren yanına gittiğinde onun gözlerinde kendine bir türlü değmeyen puslu ışığın, durmadan tekrarlanan anlamsız cümlelerin ürkütücülüğünü anımsadı. O kibar kadının içine çekilmiş, çaresiz hâli; babasının yüzünden gülüşü kovan hüznün, okula döndüğünde başını yastığa gömüp gizli gizli ağlaması için yeterli nedenlerdi.

Daha sonraki yıllarda ağabeyinin beyin işlevleriyle ilgili rahatsızlığı nedeniyle yurt dışına gönderilişi... Onun cenazesinde, bir yakınlarının babasına, “Bu hastalıkla yaşayacağına ölmesi daha iyi oldu, bunu düşün sabret!” derkenki rahatlığı... Oğlunun ölümünden sonra hastalığı iyice ilerleyen annesinin özel bakım evine yatırılışı... Bütün bu olumsuzluklar Semih’i içinden çıkılmaz acabalara sürüklüyordu. Tanık olduğu yıkımlardan sonra, hep aynı şeyleri yaşamamanın korkusunu duydu. Uyku tutmadığı geceler kalkıp evde dolaşiyor, babasına saldıran annesinin çığlıkları, kaskatı bedeni gözünden gitmiyordu. Bütün kapıların arkasında gözlerini yere dikmiş, dudakları kıpırdayan tanımsız bir kadın vardı. Ona bakmayan, yüreğine en küçük bir sıcaklık akıtmayan, konuşmayan, görmeyen yabancı bir kadın...

Yatılı okulda her gece ağlayarak uyanıyordu korkulu düşlerden. Ağabeyinin ölümüyle artan korkuları yüzünden kendi davranışlarını devamlı arkadaşlarıyla kıyaslayıp farklılık olup olmadığını araştırması, yaşamının başka çıkmazıydı.

Babasının avukatlık şirketinde işe girdiği günlerde de peşini bir an olsun bırakmamıştı endişeler. Onun yanında çalışmayı bile, yetersiz olduğu için kanat altına alınma olarak niteliyor, delireceği günü beklemeye kadar varan sorgulamalar, hiç bitmeyen acabalar yaşıyordu.

Sık sık bakımevine gidiyor, başını cama dayayıp bütün eşyası, her tarafı yalıtılmış yatak, komodin ve koltuk olan özel odadaki annesini izliyordu. Beyaz, iyice seyrelmiş saçların arasında birkaç tel kumral saç zorlukla seçiyor, anlamsız bir gülüşün yerleştiği gözlerin kendisine bakmasını istiyordu. Oysa yüzüne değmeyen o gülüş bir köşede yine görünmez birine takılıydı. Oturduğu koltukta anlaşılmayan sözcükleri tekrarlarken hiç kıpırdamadan önüne bakıp öylece gülümsüyordu annesi. Ağzının kenarından akıp çenesinin altına süzülen ince salyayı siliyordu ani bir hareketle yüzüne konan bir sineği kovar gibi.

Semih, annesine bakarken yeniden içkin düşünceler yaşıyor, yalıtılmış odada kendini görüyordu. Yüzünde aynı gülemeyen gülüş, ağzının kenarından akan ince salya...

Aynı iş yerinde tanıştığı Elif’le dört yıl süren birlikteliklerinde çok mutlu olmuş, her şeyi unutmuştu. Ama son günlerde işe giderken birilerinin kendini takip ettiği, farkına varmadan karıştırıldığı olaydan dolayı polisçe arandığı, asker kaçacağı sanıldığı gibi bir yığın kuşku yeniden onunlaydı. Ya da kendini okuduğu kitaplardaki kahramanın yerine koyup onun yaşadığı olumsuzlukları yaşayacağı korkulu beklentisi... En kötüsü gecelerine çöreklenen, giderek karabasana dönüşen düşleri, yeniden başlamıştı.

Gece yanında uyuyan Elif’i izliyordu saatlerce. Ona zarar verebileceğinden duyduğu korku, sanrılarla büyüdü. Böyle bir şey yaparsa nasıl intihar edeceğini düşünmeye, yöntemler kurgulamaya başladı.

Uykusuz bir gecenin sabahında Elif'e söylediği o kaçamak cümleye kadar:

"Gitmeliyim, sorma ne olur!"

Yayla BOZTAŞ KARSAN

Foto: Ali Hikmet Varlık

YALNIZ RIHTIM

Issız bir sokak gibi ürperiyorum
biri görecek diye dağılmış yakamı

Mor bir replik göğüslerimin üstünde
iliğinden uzak sallanan düğme

Bir pervazdan ötekine baharca
menekşeler şakıyor dudaklarımda

Ben mi yaşadım geçen yılları?
Flu birer gölge bütün hayallerim

Dağ ile ova arasında mekik dokuyan
güne geceye yazılan şiirdi ömrüm

Al gözlerimdeki ışık senin olsun
senin olsun yalnız rihtimin suları

Şarabi masaların misafirleriyiz
ölüm, arkamızda bekleyedursun

Aysel KARAATLI

CENGİS T. ASİLTÜRK'LE SÖYLEŞİ- NEZİHE ALTUĞ

YÜZ KİTABIN YÜZÜ “SURET”

Korona günleri... Yasaklı olarak, hasta/kötü olma ihtimallerinden kaçınmaya çabalarken kitap kapaklarına yöneliyoruz. Bu kitaba nesne olarak yaklaşımın ilk durağı! Kitabevi raflarındaki çoğu kitap sırt sırta değil yan yana dizili. A7 Kitaptan Nisan 2018’de çıkan Cengis Asiltürk’ün ünlü *Suret* romanı bunlar arasında bana yüz kitabın yüzü gibi göründü. *Suret* romanında insan yüzünün simetrisini çizenler, fotografik suretçilikte el/zihin istidatını farklı noktalara ulaştırır. Yaşanan körleşme sürecini sordum Cengis Asiltürk’e... Kendisi, Beykent Üniversitesi öğretim üyesi. Uluslararası düzeyde önemli bilimsel kitapları ve makaleleri var. Roman yazarı, sinema yönetmeni... Ama kendisi tüm bunları “ben bir hikâye anlatıcısıyım” diyerek özetliyor.

NEZİHE ALTUĞ – *Suret*’i okurken hep şunları düşündüm: Nasıl bir bilinçaltıdır bu? Sahi hiç unutmuyor musunuz? Bu nasıl bir zihin haritası?

CENGİS ASİLTÜRK – İnsan nasılsa öyle belki... Hiç yol gösterici gibi düşünmedim kendimi. Belleğimin güçlü olduğunu biliyorum. Bu sonunda bana nasıl geri dönecek bilmiyorum. Belki de ileride başıma bir iş açar! Bunun, hikâye anlatıcılığı serüvenimde işime yaradığı doğru...

NEZİHE ALTUĞ – *Suret* romanı, hayal gücünün sınırsızlığını en iyi ortaya koyan akımlardan biri olan *büyülü gerçekçilik* türünde. Film kurgusu ve roman kurgusu arasındaki benzerliklere bu açıdan bakılabilir mi? Ayrıca bu hikâyeleri yazdıran gerçekte de biri var mı?

CENGİS ASİLTÜRK – *Ölüyaprak Vuruşu* ve *Sırlanmış Zamanın Gölgesinde* adlı romanları lise öğrencisiyken yazdım. Onları yazdığım da roman akımları, yöntemleri, romanın kurgusal dili üzerine henüz bir şey bilmiyordum. Onları basılmadan önce hocam Kemal Ateş’e verdim. Marquez gibi yazdığımı söyleyince, *Kırmızı Pazartesi* ve *Kolera Günlerinde Aşk* romanlarını okudum. *Multiple discovery* diyebiliriz ona! Çoklu keşif gibi yani!

Romanlarımda sinema dilinin etkileri olduğu söylenebilir. Nasıl olmasın ki? Tüm öğrenimim sinema üzerine. Çetin Öner *Sırlanmış Zamanın Gölgesinde* romanını okudu ve “Angelopoulos filmleri gibi” demişti. Anlatının gerçeklikler evreni düşlere, rüyalara, büyülü dünyalara açılır. Yo hayır “bu hikâyeleri bana yazdıran gizil güçler var” demeyeceğim. Düzenbazlık bana göre değil. Ben çok çalıştım, kendim gibi hikâyeler anlatmanın yolunu keşfettim.

NEZİHE ALTUĞ – *Suret*'in başında Ömer Kavur'un *Gizli Yüz* filminden bir alıntı var. Orhan Pamuk'a ait bir metin aslında... Ben de söyleşimize *Yüz Kitabın Yüzü* adını verdim. Size bunu bir şiirle, Fuat Bayramoğlu'nun "*Bazen uyanık her şeyi gûya görürüm/ Bazen de uyurmuş gibi rüyâ görürüm / Her saniye her dakika ben aynı değil bir başka gönül gözüyle dünya görürüm* dizeleriyle anlatmak istesem, sizi doğru okumuş olur muyum?

CENGİS ASİLTÜRK –Şu gerçek hayatın kendisi için bile rüya diyebilirim. Yaşananlar dün de kaldığında zihin bizi kandırır ve dün de yaşananları güzel görmeye başlarım. Bu nedenle çoğu insan, bugün birlikte olduğu zarif bir kişiyi, dün kendisine zulüm etmiş de olsa dündeki kişiyi sevdiği kadar şiirsel biçimde sevemez. Gelecek zaten düşür. Anın şiirselliğini kavramak, ona hayran olabilecek bakışı/görüşü geliştirebilmek önemli. Hayat şimdidir özünde ve hayat güzel bir rüya kadar şaşırtıcı. Önemli olan, alışkanlıklardan sıyrılıp o saf bakışla, o saf gözle, Ülis'in (Ulysses) bakışıyla görebilmek. Nerdeyse "roman-film" olan *Gizli Yüz*'ün olağanüstülüğünde Ömer Kavur'un dehâsı kadar, Orhan Pamuk'un düş gücünün de etkisi var.

NEZİHE ALTUĞ – Romanlarınızın, filmlerinizin ardında araştırma var. Onların içinde daima biçim verilmesi gerekli 'kardeşler dünyasına' bakıyoruz. İnsan şekillerinin gölgesinden oluşan *benimize* hayat vermeye, benliklerimizi kurtarmaya davet eden eserlerinize arı kovanına bakar gibi bakıyoruz. Bu yapılan "hoş geldin ey hayat! Milyonuncu kere yola çıkıyorum, yaşantının gerçekliğiyle karşılaşmak, ruhumun nalbandında soyumun yaratılmamış vicdanını dövmek için" diyerek, kendini sürgüne gönderen genç James Joyce'un *Ulysses* kitabındaki edebi alt benliği, aynı zamanda ve yarı otobiyografik kahramanı Stephen Dedalus'a benzetiyoruz... Kaç gölge gizlediniz romanınıza? Sizin deyiminizle "bir kuru canımızı dolaştırıyoruz bu odalarda" diyerek neyi anlatıyorsunuz?

CENGİS ASİLTÜRK – Kapağı açıp anlatı evrenine giren kişinin, hikâyeyi yaşayabilmesi için, ona inanması gerekiyor. *Suret* 1800-1909 arasında geçiyor. Mekânlar, kahramanlar, kostümler, roman atmosferi, olaylar araştırıldı. Roman okuyan, film izleyen, buna zaman ayırır; anlatının onu zorlaması, değiştirmesi, eğlendirmesi, ona başka dünyaların kapılarını açması, bakış açısı kazandırması, başka hayatlar yaşatması gerekir. Tüm büyük sanat yapıtlarında izleyen-okuyan *ben/özne* ya da sizin deyiminizle *benimiz* üretici/yaratıcı bir sürece girer. Stephen Dedalus ile James Joyce üzerinden Rüstem Efendi ile Cengis Asiltürk'e gelince; Stephen Dedalus, James Joyce'un özelliklerinin birçoğuna sahip. Dedalus onun alter egosu olarak görülür. Ben, kendi yaşadığım serüvenleri yazdım mı? Bundan nasıl emin olabilirim? Büyük serüvenler yaşadım! Belki bir gün onlardan yararlanırım! Rüstem Efendi'de ne kadar Cengis var? Vardır her halde!

NEZİHE ALTUĞ – Duyduğu her sözü görüntüye çevirme, gördüğü her resme hikâye bulma becerisine sahipsiniz. *Suret*'in konusu hem fotoğraf, hem sinematografi, hem resim... Fotoğraf hikâyecisi her ayrıntıdan yeni fotoğraf elde eder. Sonra yeni fotoğrafın ayrıntılarındaki başka fotoğraflar peşine düşer. Bir gün ilk fotoğrafı anımsar; bunu fark ettiği an onun kaybolduğunu anlar. Yeni seçimlerin cazibesıyla, onu umursamaz. Bu yüzden hikâyesini anlatabilen fotoğraf hikâyecisine rastlanmamıştır şimdiye dek. Hikâye anlatıcısı olarak, fotoğraf hikâyecisi olarak da düşlediniz mi kendinizi; yazı olmadan yalnız fotoğraflarla yaratılan serüvenlerin hikâyecisi!

CENGİS ASİLTÜRK –Çocukluğumdan beri duyduğum sözleri zihnimde görüntüye çeviririm, gördüğüm resimlerin hikâyesini kurarım. Aman yanlış anlaşılmasın; kendime ayrıcalık alanı yaratma arzusunda değilim. İsteyen herkes yapabilir bunu. *Suret* romanının konusunu senaryo üzerinde dekupaj (kamera açıları ve hareketleri, çekim ölçekleri) çalışması yaparken buldum. Senaryoda aksiyon, resim, görüntü, fotoğraf yazıyla tanımlanır... Yönetmen dekupaj sırasında yazı içindeki görüntüyü bulur. *Suret*'te, Suretçiler Şahı Zekeriya Efendi uzak diyarlarda görüp suretini çizilmeye değer saydığı kişilerin görüntülerini; gözlerini, ten renklerini, burunlarını, kaşlarını, saçlarını sözle tarif eder. Suret Atölyesi ressamı da bu tarife göre suret yapar.

NEZİHE ALTUĞ – Kendi hayatında boğulmuş bugünün insanının başka hayatlara, anlatılara ilgi ve sabrı nasıl değerlendirilebilir? Okurlarınız, öğrencileriniz, seyircileriniz değerlerinizin farkında mı? Hak ettiğiniz yerde misiniz? Bizlere yeni yaratılarınızda neyi müjdeliyorsunuz?

CENGİS ASİLTÜRK – Birine zaman ayırmayan, belli ki bunu yapmak istemiyor... Kimsenin birini anlama vazifesi yok; benimsenir veya benimsenmeyiz. Kimi sanatçılar emeğinin ve alın terinin karşılık bulmadığından yakınıyor. Kimse bizden film çekmemizi, roman yazmamızı ve resim yapmamızı talep etmedi. Yaptıklarımızla ilgilenen ilgilenir, ilgilenmeyen ilgilenemz. Şu sıralar *Karnavalın Ortasındaki Adam - Ünsal Oskay Romanı* romanımı yazıyorum.

NEZİHE ALTUĞ – Kitaplarınızda geçen şu; *Zihin Bulanıklığı, Unutkanlık ve Zihin Arınması, Gelenek, Klişe, Taklit ve Buluş, Sır Tutmanın Temelleri, Zamanın Suda Uyuması, Zamanın Demirde Uyuması, Zamanın Toprakta Uyuması, Zihin Işınması, Buluşların Ruhunu, Hatıralara Övgü, Bugüne Övgü, Geleceğe Övgü gibi adlandırmalar bize neyi anlatıyor?*

CENGİS ASİLTÜRK – Bunları henüz yazarken “bir kişinin zihninde yer bulsun, bir tek kişiyi düşündürsün yeterli” demişimdir. Onların yazılış amacı çağrışımlar yaratmasıydı. Çağrışımlar, anlaşılardan daha kıymetli. Okuyucu anlamlandırıyor, yazar sanat eseri yapmış olur.

NEZİHE ALTUĞ – Yüzümüz birden fazla özelliğe sahiptir. Mükemmel simetri, güzelliğin en temel özelliği değildir. *İnsan Suretinin Simetrisini* siz nerede kullanıyorsunuz?

CENGİS ASİLTÜRK – Güzellik kavramı değişken. Suretin simetrisi üzerinde uzlaşılabilir mi? Bir ders var Suret Atölyesi kurumunda, koymuş adam... Belki Suretçiler Şahı Zekeriya Efendi, bu dersi bir hakikate, simetri üzerinden hakikate ulaşılabilceğini kanıtlamak için koydu. İroni yaptı belki! Kendisi şunu iyi biliyordu: İnsan suretinin simetrisi tartışılardır, aynı insanın o yüzünün anlık durumları var bir de. Anbean değişen yüzler... Benim üzerinde durduğum da bu!

NEZİHE ALTUĞ – Suret romanının *Hayyam’a Benzer* bölümünü *Bir Kadeh Şarap Bir Kadeh Aşk* şiirinden seçtiğim dizelerle üç yönlü anlattım: (1) *Şu serviyle süsen neden dillere destan? /Neden hep onlara benzetilir hür insan?/ Birinin on dili var boşboğazlık etmez/ Ötekinin yüz eli var, el açmaz ondan.* (2) *Biz gerçekten bir kukla sahnesindeyiz/ Kuklacı Felek Usta, kuklalar da biz/ Oyuna çıkıyoruz birer ikişer/ Bitti mi oyun, sandıktayız hepimiz/.* (3) *Leyla isteyen kişi Mecnun olmalı/ Kendinden de dünyasından da geçmeli / Sevenlerin sofrasına çağrılınca/ Ben körüm ben dilsizim demeli.* Bu üç bölümle Hayyam-Suret bağı gözler önüne sermek istedim. Bu bağı yakaladığımı düşündüm. Ne dersiniz?

CENGİS ASİLTÜRK – Benim peşinde olduğum tüm Hayyam şiirlerinin mistik görselliği ve Suret’in atmosferine uygun olmasıydı. Sorunuz zaten söyleyeceklerimi içinde taşıyor.

NEZİHE ALTUĞ – Sizin için önemli olduğunu bildiğim Andrey Tarkovski filmlerinin en önemli teması inançtır. Bu inanç aradıklarımı bulacaklarına inanarak yolculuğa çıkanların inancı aslında! *Stalker*’ın temelinde bilgi-kişilik kavramlarının sorgulaması da yatar. *Suret* ile *Stalker* aynı derdin peşinde. İleride *Suret*’i filme çekmeyi düşünür müsünüz?

CENGİS ASİLTÜRK – Andrey Tarkovski özel bir zihin. Bir kere, şiirden besleniyordu. Şiirle bağı kuramamış büyük bir eser anımsamıyorum. Andrey Tarkovski her şeyden önce *Arseniy Tarkovski’nin oğlu*. Arseniy Tarkovski önemli bir şair. *Ayna* filminin şiirleri ona ait. İnanç şiir kadar saf insanlık durumu! İnsanın varoluş, evrende bir yer kaplama, yeryüzündeki serüvenini sürdürürken saflığını yitirmeme anlayışından söz ediyorum. *Stalker* filmindeki arayış, öyle bir şeyin karşılığı... Bu filmi anlamamanın, aslında anlamak önemli bile değil, duyumsamanın gereği; onun dünyası için hazır bulunmaktır. Karşılaştığınız anda işte dersiniz bazen! Bu bir insan, bir roman, bir film, bir mekân da olabilir. Sevgililerin aynı rüyayı görmesi! İki rüyada da, ikisinin birlikte bulunmasıdır. Benim rüyamda o vardır, kendim orada değilimdir. Onun rüyasında ben varımdır, kendisi orada değildir. *Stalker* ya da *Suret* gibi yapıtlarla da sevgililerin aynı rüyada olduğunu hissedersiniz, ama birinden biri orada değildir. *Suret*’i filme almak? Film çekebilme umudum yok! *Suret*’i, hatta romanlarımın tümünü filme alsam, yeryüzü bana Cennet olabilir...

Yeryüzü İstasyonu

hoş geldiniz baylar bayanlar!
birçok kadın ve birçok erkeğin
var gücüyle birbirine benzediği
puslu istasyonlara
hoş geldiniz!
oluşmakta olan sürgünlüğün terinden serpilene oyunlara

incelikli başlangıçlarını özlediğiniz sessizlikleriniz
yorgun pencere çeker
yıprak ray çeker

bir öğleden sonrası yol tabelalarına
karanlık bir istekle kapıyı açan trenlerde
siz hiç kendi boşluğundan
sahipsiz köpek gibi kaçanı gördünüz mü?

sığırdınız mı
üstüne bir ân bile düşünmediğiniz güzel
hüzünlerinizi bu trene?

baylar bayanlar!
bu üzgün trenin penceresinden dağlar akıyor dağlar
daha şimdiden duman duman duman

(n'aber Arifiye Garı?)

siz gövdeler arası uyuklayadurun
ben bir koşu
kışın biteceğini umarak sıralanan evlerin hizasında
camdan dışarı
dakikalarımı parçalayayım

dünyasal formüllerin ötesinde yaşıyormuşum kaç yazar
aşağı inmekle kalmak arasında
ayaklarım üşüyor, güneş batıyor
ne anlama geliyor etrafımı saran bu insan sürüsü,
bu ölü çayırlar, sisli ağaçlar tanrım?

ya bu ruhu küllerinin ardında parlayan kehribar gözler,
bitişikteki uyumlu kol?

yola baktıkça önceki yol yaşamımızdan çekiliyor
kasabalar peyda oluyor durduk yere
akşam güneşine bakan
devinimin tohumları yatıyor
bavul dolu loş bir koridordan diğerine
koltuğu kötü çıkan sıradan yolcu
asırların seyyahı kesiliveriyor birden
türümüzü yeden küçük inançlar kaybediyor bizi
bir vagonun diğerine

-hiçbir şey gördürtmenin uzun kıvrılış tünellerinden
ve inançtan yana eksiğimiz yok-

görüyorsunuz a tumturaklı yaşayanlar yığını!
birçok kadın ve birçok erkeğin
var gücüyle birbirinin yerini doldurmaya çalıştığı
puslu istasyonlara
çoktaan vardınız!

Zeliha AYPEK

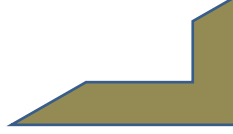

FOTO:

ALİ
ATİ
HİKMET
HİKMET
VARLIK
VARLIK

(SOLDAN SAĞA) MÜCAHİT AYGÖREN, MUHSİNE ARDA, ELİF BURCU ÖZKAN, HİLMİ HAŞAL, MUSTAFA FIRAT,
SÜREYYA Ş. AYDINHAN, MÜKERREM ŞEHİTOĞLU, BÜLENT ELİTOK -2023 BURSA KİTAP FUARI

Önsözüm: Keşke zavallı Don Kişot'a asıl adıyla (Alonso Quijano) yaşama şansı verilseydi. O bütün uçarı adlarla, Dali, Picasso ve Manson'un çizgileriyle "abıhayat" (ölümsüzlük suyu) içip gitti; Kafka, Nâzım, Borges, Joyce, Dostoyevski'yle dirildi. Melih Cevdet'in adını andığı atıyla şimdi kırlarda, akli başında avlanıyor. Atının yularını tutan Çengi'nin yazarı Ahmet Mithat Efendi ise hayatta değil.

Asıl sözüm: *Bu dünyada Don Kişot olmaya gör, dağ taş yel değirmenine keser; siz en iyisi silahınıza hiç davranmayın, o bütün silahlarıyla kolunuzu kanadınızı kırmaya fırsat kolluyordur. Don Kişot bu dünyadan hevesini alıp da nasıl ki vücudunu ılık bir ırmağa bırakıp gitti ve sevdiklerine hoşça kalın dedi, bu kadarı sizin için mümkün olmayabilir. Sizden bir ricam var: "O kahramanın çürümüş kemiklerini mezarında rahat bırakın o yükü sizin omuzlarınız taşıyamaz ve aklınız için de hiçbir zaman bir konu olmaz. Yeni bir çıkış yapmaktan tamamıyla aciz olarak boylu boyunca yattığı mezarından onu kaldırıp da yeni maceralara göndermeye sakın kalkışmayın."*

Yel değirmenleri Endülüs Emevilerinin icadı olmasaydı Cervantes dört yüz yıl sonra ilk modern roman yazarı olarak anılmayacaktı. Hatta Don Kişot'un yere göğe sığdıramadığı Dulcinea del Toboso'dan da haberiniz olmayacaktı. Ben onu soylu, bir o kadar da yoksul Miguel de Cervantes Saavedra adıyla anayım ki geç ve güç bulunan mezarında kemikleri sızlamasın.

Talih onu Osmanlıyla karşı karşıya getirdi, elbette mutsuzdu. Cezayir köle pazarlarında satıldı, yolu İstanbul'a düştü. Seyyah değildi elbette, "fartaş uluç" (kel dönme) lakabıyla anılan Kılıç Ali'nin esiriydi. Çok işkence gördü; Kılıç Ali Paşa Camii'nin duvarlarına tek kolla da olsa -göğsünden aldığı kurşun yaralarını hesaba katmıyorum- çok taş taşıdı. Cemil Meriç de beni onaylar: "Camoens isteyerek gitti Hint'e. Cervantes isteyerek dövüştü. Balzac'ı kimse zorlamıyordu tüccarlığa. Ama üçü de yenildiler. (...) Tek gözlü Camoens, çolak Cervantes sefaletleri içinde bahtiyardılar." Şimdi La Mancha'da olsam, onun gibi şövalye kitapları okumaktan delirsem, Rossinante adlı atımla yeldeğirmenlerine saldırsam siz bu hikâyeden mahrum kalırdınız. Herkes otursun oturduğu yerde. Bakın baş ucumda Sanço'm var, ne diyor: "Senyör; üzüntü, hayvanlar için değil insanlar içindir. Ama insanlar da üzüntüyü aşırı boyutlarda yaşarlarsa hayvanların derecesine düşerler. Rica ederim kendinize gelin, atınızın dizginlerine yapışın ve gezici şövalyeliğin simgesi olan o güleç yüzünüzü takının. Bu bezginlik de nereden çıktı? Tanrı, bütün Dulcinea'ların belasını versin."

Cervantes ve sonrası... Her dönemde boy aynalarında bir görünüp bir batanlar ayrı bir hayat hikâyesiyle tarih sahnesinde yer aldı; buldu bulamadı, güldü ağladı, uyudu uyandı... Her biri bin hikâye. Cervantes bunca yıkımlardan sonra oturduğu masalarda Don Kişot'ta romans türüyle alay ederken dört yüz yıl adından söz ettireceğini tahmin edemezdi. Şunu da sormadan edemeyeceğim: Gerçeklik ile yanılısma arasında yalpalayan Don Kişot'taki deliliğin/ uçuk kaçıklığın alevini kim ateşledi? Platon mu, Deliliğe Övgü'nün sahibi Erasmus mu? Yoksa ben bir deliyim diyemedi de deliliğini Don Kişot'la mı su yüzüne çıkardı? İş işten geçtikten sonra şuuru kavuştuğunu, cehaletin karanlığından kurtulduğunu söyleyecektir. Bu öyle bir gecikmedir ki, "Yanlışımı tamir etmeye, ruhuma ışık tutacak kitaplar okumaya vaktim yok" diye hayıflanacaktır.

Sadece Cervantes değil ki sorunlar yumağı. Bütün bu delilikler, anlaşılmazlıklar tekrar tekrar okunmasını da sağlamıştır. Her şeyi unutalım, Zweig'a kulak verelim: "Don Quichotte'u, Cervantes'in zindanda geçirdiği yıllara borçluyuz; Stendhal'ın en güzel sayfalarını, Civita Vecchia'daki sürgünlük yıllarına ve belki Divina Commedia'yı bile yalnızca Dante'nin şehirden kovulmuş olmasına borçluyuz."

Ah bu romancılar... Dostoyevski paranın sıcak yüzünde huzura kavuşmayı arzulasa da talihin tokadını yedi. İnancın sığ denizlerinde suçun derinliğine kulaç attıkça kendini yitirdi. Ancak asıl romanı buldu. Goethe aşk sarhoşluğu içinde yaşadı, Hayyam celali takvimini tasarladı, Necip Mahfuz devlet töreniyle defnedildi, Göğül adının Gogol olmasına aldırış etmeyen Gogol son yıllarında Tanrı'nın gönlünü almak için çalıştı, sadist Steinbeck Fareler ve İnsanlar'la kötü yanlarını gizlemeye çalıştı, Faulkner ise attan düştükten sonra -herkes öyle olacak değil ya- iflah olmadı ve öldü.

Son sözüm: Ey okur, benim işim roman kahramanları yaratmak değil, pek yüz verilmemiş, bir köşeye bir eşya gibi atılmış, roman girişinde adı anılsa da unutulmuş kahramanları toplayıp yeni bir deneme yazmak. Adı da hoş olurdu: Ölü Roman Kahramanlarından Dirilenler. Bunca yıldızdan biriyle karşılaşmadın mı? Yola çık ve değiş!

ŞAHRUD

Bir sabah haykırdım
"Umut uzakta kanatta değil"
diye
tüm yitirmişliğimle
Şahrud
Al beni göğsüne

Aşkın isyanı, asiliği sen
unutulmuş mevsimin
çaresizliğiyim
Kürtçe ağıtın tınısıyım
Şahrud
Al beni göğsüne

Ay ışığında bileniyorum
rengini yitirmiş ruhuma
heybemde aylardan hüzün
Şahrud
Al beni göğsüne

Kalemimin mürekkebi soğuk
yarım şiirlerim deli
nefessiz kalan kelebeklere yazık
Şahrud
Al beni göğsüne

Ay yüzünün ön sözünde
farkına ben varamadım
Sen de anlatmadın

İki kelime sevda tadında

Sığındım gamzelerime
mülteci hecelerle
efsunlanmış hüzün grisi ruhum
Şahrud
Al beni göğsüne.

İlknur Ulaş Akın

Elif Burcu Çark

Ve ardından çok sessizce dışarıya baktı. Arkasında sahipti; sandalyeler ve havada süzülüyordu; kapıya perdesinde aydan sadece vardı. Yatak üzerindeki sarı önerileriydi ve yastık ile alacakaranlıkta uzaktaki bir gibi parıldıyordu.

Gül Bahçesi/Arthur Machen
Çeviren: Bünyamin Tan

ilerledi, pencereyi açtı ve oda mistik bir yarı karanlığa masalar, belirsiz şekillerle çektiği zengin Hint hafif bir yanılısama parıltısı ipek perdeler sadece renk beyaz çarşafklar gökyüzünde beyaz bir bulut

Karanlık odaya sırtını döndü ve nemli, hassas gözlerle bahçeye doğru baktı. Dinlenemez, uyumak için yatamazdı; geç saat olmasına rağmen, gece yarısının yarısı geçmiş olsa bile dinlenemezdi. Bir serpmeye ay, doğudan batıya uzanan belirli bir sisli bulutun içinden yavaşça yükseliyordu ve koyu suyun üzerinden solgun bir ışık akmaya başladı, sanki orada da belirsiz bir gezegen yükseliyormuş gibi. Hayretle, doymak bilmez gözlerle baktı; ve kamışların sınırında garip bir doğu etkisi buldu, mızrak benzeri şekillerinde, gölgelenen sıvı ebonide, ay özgürce parladığında inci ve gümüşün ince kakmasında; gökyüzünün istikrarlı sakinliğinde parlak bir sembol.

Sazlıkların kenarından hafifçe sallanma sesleri duyuldu, ara sıra uykulu, kesik su kuşu çılgınlıkları duyuldu, çünkü şafağın yaklaştığını biliyorlardı. Gölün ortasında oyulmuş beyaz bir kaide vardı ve üzerinde dudaklarına çift flütü tutan beyaz bir çocuk parlıyordu.

Gölün ötesinde park başlıyordu ve hafifçe ağaca doğru eğimliyordu, şimdi hilal şeklindeki aya göre karanlık bir bulut olmuştu. Ve sonra ötesinde ve daha da ileride, keşfedilmemiş tepeler, gri bulut şeritleri ve göğün dik solgun yüksekliği. Hassas gözleriyle bakıyordu, gecenin derin huzurunda kendini yıkayarak, ruhunu yarı ışık ve yarı gölgeyle örterek, narin ellerini sisli gümüş havanın serinliğine uzatıp ellerine hayranlıkla bakıyordu.

Sonra pencereden döndü ve kendine Pers halısının üzerinde minderlerden bir divan yaptı, yarı oturur yarı uzanır bir halde orada hareketsiz, bir şairin Isfahan'da gül altında hayal kurduğu kadar coşkulu durdu. Sonuçta dışarıya bakmıştı, gözlerin sadece titreşen bir perde, merak uyandıran ışıklar ve şekillerden oluşan bir tülbent gösterdiğinden emin olmak için: içinde hiçbir gerçeklik veya madde olmadığından. O her zaman ona tek bir varoluş, tek bir bilim, tek bir din olduğunu, dış dünyanın sadece gerçeği gizleyen veya açığa çıkaran bir çeşitli gölge olduğunu söylemişti; ve şimdi o inanıyordu.

O, ona bedensel zevkin, duyuların ötesinde bilinmez sırların, duyuların yolunu izleyerek girilmesi gereken dünyanın ritüeli ve ifadesi olabileceğini göstermişti; ve şimdi o inanıyordu. Bir ay önce tanıştıkları andan itibaren, hiçbir sözüne pek şüphe etmemişti. Güllerin sırası boyunca aşağı yürüyerek sundu ona babası, zayıf ve esmer, sivri sakallı ve hüzünlü gözlü bir yabancıyı. El sıkışırken kendi kendine bir şeyler mırıldandı; uzak bir müziğin yankısı gibi zengin, bilinmez kelimeler duydu. Sonradan o kelimelerin ne anlama geldiğini ona anlatmıştı:

“Nasıl derdiniz ki kayboldum? Güller arasında dolaştım.

Gül bahçesine giren yanılabilir mi?

Sevgili'nin evindeki Âşık yalnız değildir.

Güller arasında dolaştım. Nasıl derdiniz ki kayboldum?”

Sesinin, tuhaf kelimeleri fısıldaması onu ikna etmişti ve şimdi tam bilginin coşkusu yaşlıyordu. Bu şeylerin artık onun için var olmadığı hissini deneyimlemek için belirsiz gümüşü geceye bakmıştı. Artık bahçenin, gölün, ormanın veya bugüne kadar sürdürdüğü yaşamın bir parçası değildi. Ona alıntı yaptığı başka bir dize aklına geldi:

“Ben ve Biz'in krallığını terk et ve yuvanı yok oluşturun.”

Başta neredeyse saçmalık gibi görünmüştü - eğer onun saçmalık yapabilmesi mümkün olsaydı ama şimdi bunun anlamıyla dolmuş ve heyecanlanmıştı. Kendisi yok edilmişti; onun emrine itaat ederek eski duygularını ve duygulanımlarını, sevdiklerini ve sevmediklerini, babasının ve annesinin ona verdiği tüm kalıtımsal sevgi ve nefretleri yok etmişti; eski yaşam tamamen atılmıştı.

Sabah aydınlandı ve şafak yandığında, “Nasıl derdiniz ki kayboldum?” diye mırıldanarak uyudu.

SEVGİ YALNIZLIĞI

sen yüreğinin ucuna tutunduğum
ağartısında göğsün kar beyazı düşlere sayıkladığım
isinde gözbebeklerinin köpüklü kıyılara uyandığım
sev beni
sev sevmelerinde kimsesiz kalışları çirpınsın kucağım

lodoslu bir gündü
ince bel sızısından çözüldüm alev kızılı sancıların
sancılar damladığı yerden derindi
sevdim ah çok sevdim

cennetine eridim
köprücüğünde büküldüm koynun
çiyinde ürperen baharların
şafağına arındım
tek tomurcuk sızısında filize durmuş uçlardan güneşine
tan rengi epifitler verdim
şavkında yanmış yüzü
seni sevmelerin fizahına döndüm
döndüm ah
boylu boyunca yarılan kafesin kırıklarından güzlerine
şulesinden süzülen suyun kızını verdim

gelincik kokusu duymuş da çığığında
ondan açılmamış körpe kalmış kuzum benim

sırtta ezikleri nefesin
ters yüz haresi sürmelerinden akan gözenin
huysuzluğundan öptüm
ah öptüm
ışmarında kesintisine yakamozların
haymatlosta vurgun bir oğul verdim
sevdim ah çokk sevdim

yerle göğün arasında damlaya damlaya
boyna daldım

titrekliğine tenin
rüyada olsa bile bir gün görür
görür seversin diye beni
sana hiç bilmediğin deęgilerinden kirpięin kuzeye bir yol düřtüm
sevdim çok sevdim

göğüne bakarken meğer maviyi çok kaçırmış
ondan başkaymış bakışları
yeřilinde sevdięim denizim benim

ayak ayak üstünde güvercin kuğu hanımdı mevsim
okşantısına düştüm dalgasının
dekoltesinde kadınca öylesi dipsiz ırmaklar bıraktım sığlarına
ırmaklar sığlarından saftı
saflık içine dökülen ateřten daha güçlüydü
onun için sevmek hep řeffaftı

Foto: Aslı Biçen

kızıl kadeh kuytularda irislerini emzirdiğim
salkımlarında tek taneciğinin ay ışığına sütlendiğim
rüzgarında iniltisini sek içtiğim hoşluğum sarhoşluğum suskularımda
sev beni
sev özbeninde sevmeleri terlesin ipeęim...

Filiz Kalkışım Çolak

Yalnızlık Ağdı/ Nurdan Aladağ

Gece hiç uyumamıştı Göksel. 04.00 sıralarında dalar gibi olmuş, kan ter içerisinde uyanmıştı. Sevdiği kadının armağanı o gökkuşağı yastığına sımsıkı sarılıp bir kez daha uyumaya çalışsa da olmadı. Doğrudu yatağında. Öylece kaldı. Bütün hayatı geçti gözlerinin önünden. Dünyadan kopmuş gibiydi. Odanın karanlığı gibi bir şeydi hayatın karanlığı. Öyle düşündü. Bir ara, ihanet edenlerin hayaletlerini görür gibi oldu. Hızla kalkıp ışığı yaktı. Beresini başına geçirip mutfağa gitti. Isıtıcının tık sesini duyunca kalkıp sert bir kahve hazırladı kendine. Birkaç sigara eşliğinde içti kahvesini. Yeniledi kahvesini, yeniledi yalnızlığını. "Sana hiçbir konuda söz vermiyorum, ama yanında olacağım." diyen Gülşen'i hatırladı. Gülüşünü, seni seviyorum derken ağzında tutuşan kelimelerini, dinlendiren saçlarını anımsadı. İçi burkuldu, yanımda değilsin dedi birkaç kez. Okumak için masasında tuttuğu şiir kitaplarından birini aldı. Rastgele açtığı sayfadaki şiirin ilk dizesini defalarca okudu. Hiçbir şey söylemeyen bir dizeydi. Üstelik dil bakımından bozuktuk. Kalkıp çöpe attı kitabı. Sonra kalkarak çöpten kitabı alıp bir daha okudu o dizeyi, tekrar çöpe attı kitabı.

Hızla kalktı oturduğu yerden. Odaya gidip giyindi. Kendini sokağa attı. Henüz kimsecikler yoktu. Otobüs durakları bomboştuk. Koşar adım işe giden sekreter kızlar sokağa dökülmemişti daha. Kent homurdanarak uyanmaya başlamıştı.

Amaçsızca yürümeye başladı Göksel. Hava ışıdıka insanlar yağmur gibi saçıldı ortalığa. Boğulur gibi oldu kalabalıktan. Egzoz gazları havayı zehirlemişti bile.

Girip çıktığı sokakların hiçbirini tanımıyordu. Mahallesinden çok uzaklaşmıştı. Ne kadar büyük bir kent diye düşündü. Oysa soranlara bir kasabadan farkı yok, derdi. Öyle değilmiş dedi kendi kendine. Yürüyecek gücü de kalmamıştı. Kaç zamandır sigara ve kahveyle geçiştiriyordu günleri. Bir park bulmak sevindirmişti onu. En kuytu yerindeki bir banka oturup hayatının nasıl bir boşluk olduğunu anlamaya çalıştı. Saatler geçmesine karşın hiçbir şey düşünemediğini fark etti. Walt Whitman'ın yanından ayırmadığı kitabını çıkartıp okumaya başladı. Durmadan aynı şiiri okuduğunu fark ettiği an, "Bankı bölüşebilir miyiz?" diyen o fısıldayan sesi duydu. Dönüp bakmadı. Bir süre sonra aynı ses "Ben bir şeyler yiyeceğim. Rahatsız olmazsınız değil mi?" diye sordu. Dönüp bakmadan yok dedi Göksel. Gömüldüğü şiirin içerisinden çıkacak gibi değildi. Hiç konuşma isteği yoktu. O ses "Ben Ayfer." deyince dönüp baktı Göksel. Genç, güzel bir kadındı Ayfer. "Çok beyefendi birisiniz." deyince, "Ben bir sokak çocuğuyum." dedi Göksel. Sustu.

Ayfer aralıksız konuşmaya başladı. Hayatın paramparça ettiklerinden biriydi o da. Kendisine bile yabancıydı. O da Göksel gibi gitmek isteyip de kendinden gidemeyendi. Parçalarını dolaştırıyordu kentte.

Bu kadın beni anlatıyor diye aklından geçirdi Göksel. Ayağa kalktı. Uzunca bir süre düşündü. Hiçbir şey demeden parçalarını orada bırakarak çıkıp gitti.

KERBEROS

Tahtakale'den aldığım numaralı gözlüklerle
Galata kulesine baktım bir akşamüstü
Eğri büğrü bulutların arasında gökyüzü
Kendini gizleyen sessizliği sürüklüyordu.

Seneler önce babamın sattığı ceketi
Aradım karanlık tezgâhların üzerinde
Kadıköy'den Karaköy'e geçerken vapurun
Güvertesine serip üzerine uzanmıştık.

Pazar sabahı mahallede renkli televizyon
Bir tek bizim evde var ve konu komşu
Hep beraber kovboy filmi seyrediyoruz
Hafızanın makarasından akıp giden kareler
Kafatası Avcıları başrolde Burt Lancaster

Kral Solomon'un Madenleri romanından
Beyazperdeye serbest bir uyarlama
Kendini azat eden zencinin repliği o hafta
Herkesin dilinde yarı Lâtinçe yarı Türkçe
Sic transit gloria mundi – ganimet galibindir!

Güneşli bir sonbahar akşamıydı yalnızlık
Güneşli bir sonbahar akşamının
Başboş köpeklerini kovaladık sokaklarda
Sabahlara kadar havlayan ve hiç susmayan

'Aşk bir cehennem köpeğidir,' diyordu Bukowski
Kimine göre elli, kimine göre yüz başlı
Yılan kuyruklu ve sırtında korkunç engerekler
Isırıkları zehirli Kerberos ölümler diyarının bekçisi.

Haliç'te ateşe verilen eski Bizans kadırgaları
Galata köprüsünden bilmem kaçınıcı kez
Denize tüküren bir adamın darmadağın silüetini
Ve kendini gizleyen zamanı sürüklüyordu.

18 Haziran 2023 Pazar, Babalar günü..

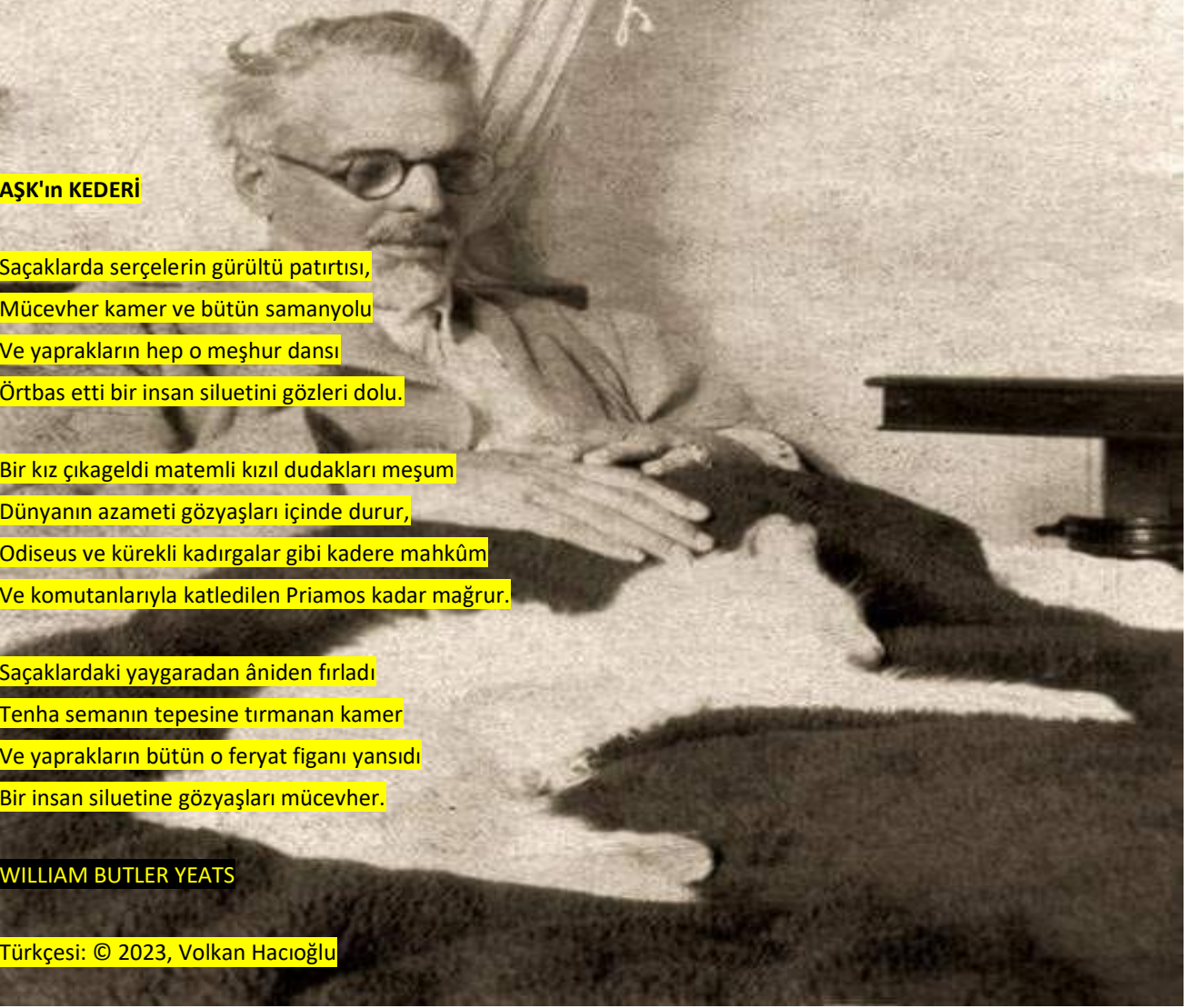

VOLKAN HACIOĞLU

Tercüme Etütleri

İrlandalı şair ve oyun yazarı William Butler Yeats (d. 13 Haziran 1865 - ö. 28 Ocak 1939) 1923 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü almıştır.. Ezra Pound bir dönem Yeats'in yanında kâtiplik yapmıştır. Yıllar önce Kaçak Yayın dergisinde yayımlanan "Kızılderili Şarkısı" adlı şiirle aynı sayıda yer alan Yeats'ten çeviri bir şiir okumuştum.. Aklıma o geldi bugünün anısına bir şiir de ben çevirdim. Dergilerin daha fazla çeviri şiir yayımlamalarının özellikle genç şairler için teşvik edici olacağını düşünüyorum.

"Başkalarıyla yaptığımız tartışmadan polemik; kendimizle yaptığımız tartışmadan şiir çıkarırız." ~ William Butler Yeats

Görsel : William Butler Yeats'ın 1939'da ölümünden kısa bir süre önce hastalığı sırasında kaldığı Fransa'nın Menton şehrindeki Hôtel Idéal Séjour'da eşi Georgie Lissadell tarafından çekilmiş bir fotoğraf karesi..

AŞK'ın KEDERİ

Saçaklarda serçelerin gürültü patırtısı,

Mücevher kamer ve bütün samanyolu

Ve yaprakların hep o meşhur dansı

Örtbas etti bir insan silüetini gözleri dolu.

Bir kız çıkageldi matemli kızıl dudakları meşum

Dünyanın azameti gözyaşları içinde durur,

Odiseus ve kürekli kadirgalar gibi kadere mahkûm

Ve komutanlarıyla katledilen Priamos kadar mağrur.

Saçaklardaki yaygaradan âniden fırladı

Tenha semanın tepesine tırmanan kamer

Ve yaprakların bütün o feryat figanı yansıdı

Bir insan silüetine gözyaşları mücevher.

WILLIAM BUTLER YEATS

Türkçesi: © 2023, Volkan Hacıoğlu

SORROW OF LOVE

The brawling of a sparrow in the eaves,
The brilliant moon and all the milky sky,
And all that famous harmony of leaves,
Had blotted out man's image and his cry.

A girl arose that had red mournful lips
And seemed the greatness of the world in tears,
Doomed like Odysseus and the labouring ships
And proud as Priam murdered with his peers;

Arose, and on the instant clamorous eaves,
A climbing moon upon an empty sky,
And all that lamentation of the leaves,
Could but compose man's image and his cry.

WILLIAM BUTLER YEATS

Foto: Mevlüt Şahin

DOĞANIN KARANLIK TARAFI:

19. Yy. RUHÇULUĞUNDA CATHERINE CROWE

Ruhçulukla ilgilenen çoğu kişi, 1848 tarihinde *New York*'un banliyösünde gerçekleşen *Hydesville Olayı*'nı çağdaş ruhçuluğun başlangıcı olarak kabul etmiştir. İlk profesyonel medyumlar olarak tarihe geçen *Fox Kardeşler*, *Margaret* ve *Katharine*, "*Bay Splitfoot*" lakabını taktıkları bir seyyar satıcının ruhuyla iletişim kurmuşlardır. Kardeşlerin iddia ettiği üzere, *Bay Splitfoot* bir cinayete kurban gitmiş ve yaşadıkları kulübenin mahzenine gömülmüştür. Bu iletişimin hakiki olduğunu da halk önünde *hafif vurma sesleri* ve *tıklamalarla* (*rapping*) *Bay Splitfoot*'a sorular sorup, yine aynı seslerle cevaplar alarak kanıtlamaya çalışmışlardır. Bu iletişim ister gerçek ister sahte olsun, *tıklama fenomeni* 19. Yy. da masa başı seanslarında ruhlarla iletişim kurmanın en popüler yöntemi olacaktır.

Sir Arthur Conan Doyle ise ruhçuluğun başlangıcının 18. Yy. medyumunu, düşünürü, teologu ve bilim-insanı *Emanuel Swedenborg* olduğunu belirtmiştir. *Swedenborg* kapsamlı kitabı "*Secrets of Heaven*"da "*ruhani*" olanı ölen kişi ile iletişim kurmak gibi basit bir anlamlandırmadan uzak tutup şöyle tanımlamıştır:

"Ruhani olan dinsel bilgiyle ilgili olan her şey için kullanılan bir sıfattır.
"Cennetsel" Rab ve komşuya duyulan sevgiyle alakalı her şeyi kapsar.
Ruhani şeyler aklımızın, cennetsel şeyler irademizin alanına girer".

Doyle "*The History of Spiritualism*" adlı iki ciltlik eserinde hem *Swedenborg*'a hem de *Hydesville Olayı*'na oldukça geniş iki bölüm ayırmış ve *Swedenborg*'dan *Hydesville Olayı*'na uzanan zaman diliminde çok önemli bir hususa; ruhçuluğun sabit bir öğretilen bağımsız, ruhçuların da yönergelerinde oldukça kişisel olduğuna dikkat çekmiştir... *Swedenborg* açıkça cennete ve cennetsel olana erişmek için dini bir bilgeliği gerekli kılmış, bu bilgeliğin de bağımsızlıktan değil, aksine *Yeni Ahit*'in sembolik olarak anlamlanması ve içselleşmesinden geçtiğini savunmuştur. Buna karşın, oldukça dindar biri olan *Edward Irving* daha sonra kendisine bahsedilen medyumluk yeteneğinden ötürü çok farklı sonuçlarla yüzleşecek, Hz. *İsa*'nın tekrardan dirilişi (*The Second Coming of Christ*) üzerine bulunduğu kehanetler ve *Mesih*'i "*günah*" kavramı ile bağdaştırmasından ötürü *Kilise* tarafından sapkınlıkla suçlanacaktır. Halbuki *Irving*'in geniş kitleler tarafından benimsenmesi sadece ruhların etkisi altında kalarak bulunduğu kehanetlere dayanmamakta; bağımsızlığın asılsızlığıyla yüzleşip, tehditkâr *Kilise*'nin cennetsel olana giden yolu nasıl tıkadığını da dile getirmektedir. *Irving*'in kehaneti de yaşadığı toplumun ruhani gerçeklerinin *Kilise* tarafından nasıl örtbas edildiğine dair verdiği bir tepkidir. *Irving* de bilhassa *Kilise*'nin katı beyanlarının insanların ahlakını bozduğunu düşünmüştür.

-*-

Ruth Heholt içinse ruhçuluk 1849 tarihinde *Catherine Crowe* ve bu tarihten bir yıl evvel yazdığı "*The Night-Side of Nature or Ghosts and Ghost-Seers*" adlı eseriyle başlamıştır. Bir *Boston* gazetesi olan "*The Star-Spangled Banner*"ın eski editörünün eşi *Maria B. Hayden* ise 1852 yılında *Amerika*'dan *İngiltere*'ye gelerek *tıklama fenomenini* başlatmıştır. Bir yıldız gibi karşılanan *Hayden*'in seanslarına katılan pek çok önemli isimden biri de *Crowe*'dur.

Crowe'un çağının en popüler ruh çağırma yöntemi, masa başı seanslarında medyumun transa geçerek ölen kişinin ruhunu çağırıp ne medyumun ne de katılımcıların (*sitters*) yanıtlayabileceği açık ve net sorular sormaktır. Ruh aynen *Fox Kardeşler*'in *Bay Splitfoot* ile iletişimindeki gibi tıklama sesleriyle bu soruları onaylar ya da reddeder; bir nevi "*evel*" ya da "*hayır*" der. Bu tıklamaların hızı ve ritmi ise ruhun yaşını ve yaşadığı zaman dilimini belirleyen çeşitli kodlar barındırır. Örneğin; eğer katılımcılar tarafından yanlış bir şey söylenirse, ruh ta ki doğrusu söyleninceye kadar hiçbir tepki vermez. Çoğu zaman ruh, ölümünün ardından geçen süreyi, ölümünün sebebini, eğer varsa katılımcılardan birine olan yakınlığını (akrabalık derecesi gibi) bu tıklamalarla kodlar, o belirgin katılımcı da çağrılan ruhun sorulan sorulara yanıtladıklarını onaylar.

Yukarıda anlatılanlar pek çok kişiye sahtekarlık gibi gelse de 19. Yy'da ruhçuluk masa başı seanslarından ibaret değildir. Ruhçuluğun bir de düşünsel arka planı vardır ve konuyla ilgili filizlenen fikirlere de yüzyılın sosyo-politik panoraması ilham vermiştir. *Crowe* da ruhçuluğa *Swedenborg*'un tefsirlerine benzeyen ama bir o kadar ilerici görüşleriyle katkı sağlamıştır. *Crowe*'un ruhçuluğun benimsenmesi adına kuşkuculuğu reddeden yönergeleri, sadece ruhların görünürlüğüne dair toplu deneyimler üzerinden biçimlenmemiştir. *Crowe*'un yönergeleri kadın hakları, milliyetçilik, emperyalizm, sömürgecilik ve köktendincilik üzerine pek çok ilham verici fikirler barındırmaktadır.

Daha önce belirtildiği gibi, *Swedenborg* ruhani olgunluk için dini bir bilgeliği gerekli kılmıştır fakat ona göre herkesin ruhani ve cennetsel olana erişmesi mümkündür. *Crowe*'un yönergeleri ise dini değil insanidir.

Örneğin; bir kadın hakları savunucusu olarak kadınların ruhları görebilmede ve onlarla iletişim kurabilmede erkeklerden daha hassas (*sensitive*) olduğunu belirtmiştir. Ruhçuluğun tarih sahnesinde de bu terim kullanıldığında özellikle kadın medyumlar kastedilmektedir. *Crowe* kadın hakları kadar bir kölelik karşıtı ve hayvan hakları savunucusudur.

Crowe'un yönergesine göre *Kilise*'nin hiçbir kökten beyanına körü körüne inanmamak gerekir. İnsan, ruhani olgunluğunun yolunu tıkayan kuşkuculuktan da sakınmalı ve ruhçuluğa sıkı sıkı sarılmalıdır. Bu nedenle *Crowe* ruhun ta kendisine çok büyük bir önem atfetmiştir. *Crowe*'e göre *Tanrı* hiçbir mesajını basitçe iletmez, aksine *semboller*, *metaforlar* ve *mühürler* yoluyla iletir. Dolayısıyla ahlaki benimseyerek insanoğlunun kendi yararına açılan bu mühürler, *Tanrı*'nın ve yarattığı dünyanın asla tehditkâr olamayacağını vurgular. *Crowe* insanları bir cennet ya da ödül uğruna cezalandırmanın *Tanrı* olmadığını, aksine insanın yozlaşmış ruhunun ta kendisi olduğunu söylemiştir. Ruhlar insanlar tarafından kavranabilir, ancak insanlar da ruhlar tarafından kavranabilir. Bu nedenle *Crowe* ısrarla ruhların görünürlüğünü savunmuş ancak bu görünürlüğün tamamen insanların önsezilerine dayandığını da yönergesine eklemiştir.

Heholt'a göre "*The Night-Side of Nature...*" edebi anlamda oldukça zayıf bir kitaptır. Temel bir yapıdan yoksun olup sık sık kendini tekrar etme hatasına düşmüştür. Yine de tüm otoriter dini kurumlardan ayrılan ruhani dünyanın yorumlanması ve bu dünyaya dâhil olmak babında oldukça yenilikçidir. *Crowe*'un eserinde sarf ettiği tüm insani çabalar da ruhçuluğun ahengi içindedir. *George Thomas Clapton*'ın *Crowe*'dan yaptığı alıntı da bu görüşü onaylamaktadır:

"Anlamadığımız şeye gülmek kolaydır. Alay etmek birçok gerçeğin doğumunu geciktirmiş ama bir tanesine engel olamamıştır: Araştırmadan reddeden mürai kuşkuculuk oldukça vahimdir ve sorgulamadan ona öğretilen her şeye körü körüne inanmaktan çok daha rezildir; bu da kendini ilim zanneden başka bir tür cehalettir".

Kaynakça:

Clapton, G.T., 1930. Baudelaire and Catherine Crowe. *The modern language review*. 25 (3), ss. 286-305.

Doyle, Sir. A. C.,1926. *The history of spiritualism*, London: Cassell & Co., Ltd. Doyle, Sir. A. C.,1926. *The history of spiritualism Vol. II*, London: Cassell & Co., Ltd.

Heholt, R., 2016. Speaking of seeing ghosts: Visions of the supernatural. *The tales of Catherine Crowe, Ghosts or the (nearly) invisible*. Fleischhack, M. & Schenkel, E. (Eds.). Frankfurt am Main; New York: Peter Lang AG., s. 25.

Swedenborg, E., 1989. *Secrets of heaven*. L. H. Cooper (Tr.), Pennsylvania:Swedenborg Foundation. **Foto: Hüseyin Peker**

D/İP CAMBAZI

Sen bu hecelere hece deme sakın sözcüklerin tuğlası kelime duvarında insan göz açıp kapayıncaya yiter insan geldiğini ne bilsin gideceğini ne bilsin, ne zamana denk o son sol göğüs tahtası altında meğer felaket direnen ipin kopuvermesi: pıt... diyen!

çipin, iki ucu nereye bağlıysa -bilinmez ki asla-zıbm ile kefen arası ip yoludur açılan her kişiye sen bu sayıklamaya sağaltım her hal deme sakın sözcükler silsilesi boşluğun boynuna kolye bağ çelenk bellense ne olur zincir bellense ne; diyet!

yaşamayı sevmektir masalın özü, d/ipteki çile hesabın ötesi olmayan son; ölmeyene hep son! felaket, bilenen dilin kopuvermesi; tıp... diyen!

Hilmi HAŞAL

Mudanya, Haziran 2023

Kalem Tutan Eller Kirkit De Tutar

Ahmet Haşim'e sevmediği birisinin hastalandığı haberini vermişler; şair sormuş:

- Nesi varmış?
 - Böbreğinde taş bulunmuş.
- Haşim şöyle cevap verir:
- Kalbinden düşmüştür.

Bazen de kalpten desenler düşer. Duygu ile beslenir desenler. Kirkit; tezgahta, dokunduğu her halıda duygu ile beslenir.

Döşemealtı'ndan Kayseri'ye, Mut'tan Kars'a, Milâs'tan Hereke 'ye, Uşak'tan Isparta'ya... Dönüm dönüm bir halı tarlası bizim ülkemiz.

Dokuyan ellerin zarafeti, yaşama ışık tutar kirkitin halıya her vuruşunda. Halı her ne kadar cansız, yerde, konuşmaz gibi gözükse de yaşayandır dokuyanın hayatında. Üçgenler, hayat ağaçları, bir papatya ve bir çınar ağacı. Çok değil, az zaman önce gördüğünün halıya yansımadır. Bir ölüm, bir doğum, Yörük çadırlarını tehdit eden bir kurt. En çok da gözyaşı. Halı tarlalarının suyunu verir gözyaşları. İki damla gözükken bir ömürdür aslında. Çözgüsü gençlik, atkısı yaşlılıktan alır ilhamını. O eşsiz güzellikteki halı tarlalarında.

Ve güzel olan ne biliyor musunuz? Kalem tutan eller de kirkit tutuyor artık. Eski önemini her ne kadar yitirdik zannetsek de, tasarımcı kızlarımız/kadınlarımız bu işe gönül vermişler. Ruhlarını sahiplenmişler ninelerinin. Bir umut da bu olmasın mı? Halılarımız yaşasın.

Kalem tutan eller kirkit de tutsun!

Özlem Çallı

Masallar Yalan Diye Kandırıyorlar Bizi

“Masal en dürüstümüzdür” der, “çünkü en baştan yalan olduğunu söyler size” demiş uzun zaman önce birisi.

Bir varmış, bir yokmuş diye başlar çoğu masal. Var'dan yok'u çıkar elde var sıfır. Zaman hiçbir zaman kurulmamış; bir guçuklu saatin masalın en heyecanlı yerinde “Saat başı geldi!” diye haykırdığı görülmemiştir. Akrebin yelkovana “Peşimi rahat bırak, saatte bir beni rahatsız edip durma!” dediği de görülmemiştir. Zaman her zaman, bir o kadar da hiçbir zamandır.

Masalın içindeki o minyatür insanlar peki? Hepsi mi yalan? Siz hiçbir üvey annenin (üvey!) çocuğuna kötü davrandığını gördünüz mü? Ayakkabıları kendi çocuklarının numarasına göre aldığını mesela. Ya da, bir insanın diğerini zehirlemeye çalıştığını. Göremezsiniz, çünkü yalan!

Yemyeşil ormanların içinde yeşilin binbir tonuna insanların hiç zarar vermediğini; bulutların göğün nezaketinde hep korunduğunu ve onlara asla nükleer bir şeyler enjekte edilmediğini; bir kedinin minnettarlık ile gülümseyebildiğini gördünüz mü peki? Hayır diyorsunuz değil mi? Hepsi masal külliyatlarından seçme yalanlar işte!

Yalan diye masallar böyle kandırıyorlar işte bizi. Kimler mi? Hayal gücü katilleri. Sokaklar bile masal görebilene. Binbir ilham kaynağı. Kim derse “Masallar çok eskilerde mis gibi kokan annee çarşafalarında seriliydi” diye, gülüp geçin kendisine. Sokaklar sunar masalları. Bir kelebek göz kırpar, bir kozalak avucunuza düşer, bir karınca kendinden büyük ekmek lokmasını indirir yeraltına. Hem de gözlerinizin önünde.

Çocuklara gelecek de asıl masallarla bırakılmaz mı zaten?

Kamelyalı Kafe

Sıcak bir yaz günü, nemli, öğlen saati. Üç kamelyalı, üç masalı, altı sandalyeli bir kafe!

Yeni doğum yapmış bir köpek yanaşiyor iki kadının oturduğu masaya. Kadın hazırlıklı. Yarım litre su şişesine doldurduğu mamaları çıkarıyor çantasından. Köpeğin başını okşuyor önce. Soruyor köpeğe: "Nerede senin yavruların?" Kuyruğunu sallıyor köpek. Garson köpeğin yerine cevap veriyor: "Yan taraftaki Roma Hamamının içine saklamış yavrularını, biz de görmedik. Birkaç güne salar sokağa." Kadın döküyor mamaları yere. Cimrilikle bonkörlük arasındaki sınırdadır. Her hâlimden anlaşılıyor tutumu, diğer köpeklere de saklıyor mamalardan. Kuyruğunu sallıyor köpek, mamayı yiyip gidiyor. Sütünü götürmek istiyor yavrulara. Kadının suratına bakmayı da ihmal etmiyor.

Sıcak bir yaz günü, nemli, öğlen saati. Üç kamelyalı, üç masalı, altı sandalyeli bir kafe!

Bir deli geçiyor kafenin önünden. Aklının o akıllılık sınırından vazgeçmiş çoktan. Zor bir şey mi ki bu sınırı aşip karşı tarafa geçmek? Hiç de değil. Deli, sokaktakiler ona baktığında suratlarına tükürüyor. Her tükürdüğü damla bir sözcük olup yazılıyor sokağın kaldırımlarına. Her tükürük bir çığlık, her tükürük ayrı bir cümle. Gelmişine geçmişine; şimdiye geleceğe; gitmişine kalmışına o tükürükle meydan okuyor. İnsanlar tepkisiz, insanlar onun sıfatına yakıştırıyor o tükürükleri. İnsanlar biliyorlar ki, akıl ve delilik arasındaki sınır, bir tükürük damlası kadar yakındır.

Sıcak bir yaz günü, nemli, öğlen saati. Üç kamelyalı, üç masalı, altı sandalyeli bir kafede bunlar oluyor. Tanıdık değil mi?

Özlem Çallı

Foto: Mücahit Aygören

KUŞUMUN ŞANSI

Kuşum şanslı

Kıyafeti üzerinde

Bizler gibi her gün değişmez

İsınır, serinler yumuşacak tüylerinde

Kuşum şanslıdır

Benden nağmeli ıslığı

Kolay kolay yorulmaz

Sevdirir kendini korkusuz

Kanının ısındığına

Uçtuğunu söylemeye gerek var mı?

Penguene, devekuşuna bakınca var

Ya yan yana binlerce tavuktan olsaydı

Buna da minnettar

Şanslı kuşum, Süleyman konuşmuş onunla

Veya onun kadar bilginliğe çalışanı

Hayran etmiş kendini her ehil dişiye

Vahşi dişilerin gözünü almış gece

Kuşum öyle şanslı, tahmin edilemez

Ne piyango ne kumar ne borsa

Rotası bütün gök, anahtarsız kendinin

Ölçülmez değeri parayla

Kuşum özgürlüğüne düşkün

Her canlıda olması gerekence

Yalnız saygı gösterir diğerlerine

Her gün ayrı düşün kuşuma

Uç kuşum, kon barışın dallarına

Bazen savursa da gezdiğin gökyüzü

Uçtuğun havayı veren o sema...

Mücahit Aygören

17 Ocak 2023 (Doğum günümde)

21.46 M. Kemalpaşa

ISLANSAM BU ŞEHİR

Özlediğim her gerçekte, faili meçhul bir neden arıyorum. Çıktığım taraça tekinsiz gece; püf noktasının bekçisi yalnızlık, uzun hikâyenin üç boyutlu kısası; yağmur benimle iki dilde konuşmaya başladı.

Gelip geçen burçlar kuşağı, akrebin tuttuğu yay, yengecin kovaladığı aslan, sarı başak sürüsü, büyüsü çalınmış cennet, cehennem korkusu ihtimâl, kaldırsam başımı mavi mavera. Fısıltıyla haykırıyorum ki, bir hayali kim kaybederse, büyük sancı onundur.

Çiy ünlüsü kristal güllere anı saklayan ben miyim ben? Dudaklarımda, rüzgârın bestelediği o şarkının güftesi; susmak olabilir, söz vererek geri gelmeyecek son mevsimin yitik nesnesi.

Çizdiğim alaca gökyüzü, ötesi buz duvarı. Elimde evrenin sessizlik sarkacı, selam saldıgım Çulpan Yıldızı! Damlalar! Bu saatte varlığım hiç kimseye emanet.

Sokak sokak düşlerine konduğum kül kesigi, ılgına dalan gözlerimin tenhası, şehvet alevinde ürpertimi tutuşturduğum gece, ufuk terazisinin bir kefesine akli, diğerine aşkı koyduğum kent! Sakin unuttuğumu sanma! Gök kubbene her dilde tek gerçeği yazabilirim. Şairin özü tahttan indirir en iyi sözü, aklımdayken baykuşlara merhaba!

Selam ün aleyküm cami minaresini mekan tutmuş yasak baz istasyonu, cadde boyu ipini koparmış ambulans çığlığı, demir nağmelerle gara yaklaşan arsız tren, havai fişeklerin yırttığı aziz gölge, hüznün eyyam gördüğü karmaşa, zaman kulesine tırmanan dakika! Yelkovanı akrep üstünde tuttuğum an içinizden birisine Aleyküm Selam.

Eski meyhane önü, sarhoştan önce kapıdan çıkan, rakının kokusu. Çöp kutusunda bularak sol cebime attığım iki saf sözcük, geleceğe gönderdiğim birkaç imge, rengini arayan sokak delisi, sağ koluma çıkan şiir bulvarı, alnımda öykümden yaptırdığım kavşak, vedasını sevip vefasını sevmediğim aşk! Terside mümkündür. Vefasını sevip vedasını sevmediğim aşk! Islansa aldırılmaz tenim. Duyanlar feryadım sanıyor da yalan bu, küçük dünyanın saklı sesi; şah damarımdan akan ırmağın, çağrısına benziyor.

İki karakter arasından geçen ahlak treni, ilk vagona binen aşüfte, iblis durakta inen piç kurusu, hayat değirmenine su taşıyan Don Kışot, sonsuzlukta kendini öğüten insan, damlalar ve düşünce! Ayrılık ve aykırılık burada biter... Tekinsiz gece islandığım taraça!

Sırdaşım, Firavun ateşinden sürgün damlalar!

Gün oldu bu şehre benzedim de kendimden geçtim. Artık bütün şehirler bana, sokakları son sözüme benziyor... Islansam bu şehir, kalbim kandilini yak şu köşede!

OKU KENDİNİ BANA

uzun bir yolculuk sonrası
yorgun argın vardığım
evim gibiydin
rahat, sıcak ve huzurlu...

geçtiğim her kentin kokusu
öyküsü üzerimdeyken henüz
İçimden geçen yeni dizeler, şiirler getirdim sana...

hadi durma!
oku kendini bana.

Nilgün Sezeralp
Ocak/2018

Haziranda Ölmek Zor

“Haziranda ölmek zor.” demişti Hasan Hüseyin, diğer ayların ellerinden gelecek ölüme meydan okuyarak... Yaşamda, şairin de baş edemediği şeylerin olabileceğini cümle âleme duyurarak... Bahar, rolünü oynayıp bitirince arkasından ilkyaz çıkar sahneye; çatık kaşları ve katranlaşmış yüreğiyle. Ve daha sahneye adımını atar atmaz indirir darbesini. Öyle ki, ustanın yokluğu şiirin damından aşağı düşürür şairin solundaki elmayı. Ellerini, ayaklarını acıların anaforuna kaptıran şaire ne demeli şimdi? Hangi türküyü söylemeli, imgelerin kırık sazıyla... Şairin yarası Kızılırmak olmuş akarken mevsimlerin avuçlarındaki yataklardan, unutmak olur mu hiç, haziranı? Kazımak olur mu hiç onu, belleklerimizden gövdesinden. Hem de “Mavi Gözlü Dev” in dizeleri güçlü dalgalarıyla biteviye dövüp dururken kıyılarımızı. Ve haziranın kadehinden içmek bu kadar dayanılmazken ölümü... Ve sözcükler ustura ağzı gibi keserken uzuvlarımızı... Köprüünün başında yalın kılıcıyla bekleyen Deli Dumrul'a sobelenmek, ne mene bir şeydir? “Herkesin gözü önünde” hem de... Zor zanaattır zor: Haziranın o duygusuz elinden içmek baldıranı...

Şiiri, diğer yazın türlerinden farklı kılan özellik Hegel'in dediği anlamda, “akıl sanatı” ya da “bütün sanatların anası” olmasından kaynaklanmaz; insana değgin evrensel temaları yeryüzünün herhangi bir köşesinde işleme olanağına sahip oluşundan da kaynaklanır. Şiir, doğası gereği aşkıdır verili olana: Barış, özgürlük, savaş, hak, hukuk, eşitlik vb. temaları “büyük insanlığın” gönderine çekme gücünü her dem sıcak tutar, tek bir dizede bile. Bir roman ya da öykü, zamanın, mekânın ve kapladığı alanların bütün olanaklarını kullanarak, kendi iç denizini öyle bir anlatır ki, olduğu yerde donup kalabilir nefesimiz. Ancak romanlardır, altımıza doğduğu toprakların kilimini örenler; anlatının o güçlü sesiyle: Durgun Don, Savaş ve Barış, Gazap Üzümleri, Suç ve Ceza, Demir Ökçe, Paris Düşerken, Silahlara Veda, Don Kişot, İnce Memed gibi dünyanın dört bir yanına dağılanlardır. Yazıldığı toprakların yaşam biçimlerini, duyularını, yaşayışlarını, acılarını, sevinçlerini, kültürlerini, anlatının hamuruyla yoğurur romanlar. Anlatının konusu savaşa eğer, savaşın yaşadığı/yaşatıldığı toprakların izleklerinde dolaştırırlar okuyucuyu. Şiirse, imgenin manivelasıyla savaşın yıkıntılarının altından kalkabilir, tek bir okla bile kilitleyebilir hedefini. Her nefesinde: Açlığı, sefaleti, yoksunluğu, bedeninin her karışında duyumsayan Afrika'nın o kapkara bedeni üzerinden haykırabilir bütün dünyaya. Savaşın dehşetini “hem de adını bilmediği” bir “Japon Kızı”nın eliyle taşıyabilir, yüreklerimizin değirmenine. Vatan üzerine oynanan kirli oyunların ipliğini pazara çıkarabilir; Nâzım'ın “Vatan Haini” şiirinde olduğu gibi... Ya da gökyüzünün mavisini, bir Asyalının derisinden damlayan sarı suyla yıkayabilir. Şiirin suları, ulusallığın sınırlarını aşarak, o ateşli imgelerin kanatlarıyla evrenselliğin topraklarında boy verebilir. Nâzım'ı dünya şairi yapan en önemli özelliklerinden biri de bu değil midir zaten? Türk şiirine kattığı en derin nefeslerden biri bu değil midir? Kem gözlerin attığı taşların değmemesi bundandır, ustaya. Ve atılan taşların her defasında hedefinin önüne düşmesi...

Gerçekten de şiir, yaşamın o soğuk yüzünü yıkayabilir mi, şairlerin yüreklerimizin vadilerinden akıttıkları saf suyla? İncancım odur ki şiir, yeryüzünün o çoraklaşmış yüzünü her sabah yeniden dölleyebilir ve sürgün verebilir umutlarımızın tavlasında... Nâzım Usta'nın “yeryüzüne serptiği” tohumlar gibi sürgün verebilir bir gün...

Ultimum Verbum

Longer than living through the apocalypse,
sadder than a frozen ocean,
tastier than a romantic novel,
more inaccessible than death-
she is for him a cup of fragile vanity...

More inappropriate than pain,
more predictable than a hedgehog
more colorful than an orange,
more slippery than frost-
he is for her a meaningful pause.

Before the panting comes the tear,
before the rhyme we break the ego,
before the sonnet I will be deaf,
before the duel the lips turn blue-
Beelzebub, was the Art created by you?

Son Söz

Kıyameti yaşamaktan da uzun
donmuş bir okyanustan daha üzücü
romantik bir romandan da lezzetli
daha ulaşılmaz ölümden -
o kız için bir bardak kırılğan kibir...

Acıdan daha yersizce
daha öngörülü bir kirpiden
daha renkli portakaldan,
daha kaygan buzdan -
o adam için anlamlı bir duraklama.

Nefes nefese gözyaşı gelmeden önce,
uyaktan önce kırarız egoyu,
sağır olacağım soneden önce,
maviye döner dudakları düellodan önce -
Beelzebub, Sanat senin tarafından mı yaratıldı?

Angela Dimcheva

Çeviren: Bülent Elitok

KAYBOLAN SULAR MI TANRILARI MI?

Dünya büyük bir kuraklık çağına doğru gidiyor. Bakmayın hazıranda yurdun her yanında sellerin coştığına, ölümlere, yıkımlara yol açtığına. Buzul çağına nasıl yok olduysa dinazorlar... Şimdi kuzeydeki büyük buzullar erimeye başladı kuraklaşan ve ısı her geçen yıl artan dünyada. Dün 'Dünya Çevre Günü' kutlandı ülkemizde ve çevremizi çok umursuyormuş gibi atılan nutuklarla... Korumak yerine yok ediyoruz aslında. Yeraltı suları kayboldukça obrukları arttı Konya'nın, çoraklaştı onca baraja rağmen ülke, ormanlar yok edildikçe seller, heyelanlar arttı yaz aylarında.

Yağmur yağıyor ama toprak ememiyor onu eskisi gibi, betonlaştı şehirler, yeraltında yaşamaya mecbur edilenlerin evine taşıyor atık sular, dereler 'İslah edildi!' dese de yetkililer, o islahın iyileştirme değil ranta yol açtığını görüyor gözlerimiz. Sular yaşam veriyor ama yıkıyor da. Bunu bugün görelim ve önlem alalım isterim. Nasıl alınacaksa...

Bir yolu şiirimizde yaşatmaktır özleri ve adlarıyla. Romanda, öyküde. Bilimsel kitaplarda. Masallarda. Benim birçok şiirim var örneğin, sulara seslenen, sularla söyleşen, dertlenen ve dinlenen; özü denize, göle ulaşan, doğduğu pınarlardan, aktığı derelerle, söz ve sesle çağlayan.

'Sana Doğru' şiirimi ilk yazdığım da birbirini tamamlayan üç bölümü vardı... Adı 'Suları Unutma' idi, her bölümün yanında numaraları... Sonra yinelenmiş çok dize olduğunu görüp kırpa kırpa tek şiire dönüştürdüm onu yıllar içinde. Sonra da bir daha oynamayayım diye başlığını da 'Sana Doğru' yaparak yayım için yolladım Akatalpa Dergiye. On beş yılı geçmiş yazışım, yayımı 2011 Ağustos, 140. sayıda.

Dağlar, yaylalar, pınarlar, göller ve dereler ve denizler çoğumuzda olduğu gibi bende de ayrı ve özel yerler tutarlar. Dağlar, yaylalar, pınarlar ve dereler - ki kurumuş dereler bile- çocukluğuma taşır beni anılarımla. Denizlerin yaşamıma girişi ilk gençlik yıllarımda başlar ve hem ürkütür uçsuz bucaksızlığıyla hem yine aynı nedenle bir sonsuzluk duygusu yaşattığı için huzur da eklenir bu duygunun yanına.

Deniz, göl, pınar bu yüzden girdi sanıyordum şiirlerime, yazılarıma, düşlerime ve günlük yaşamın her anına... Tarihten bir el alıyormuşum meğer, insan ömrü ile sınırlı olmayan çağlardan beri sulara yüklenen anlamlar yüklüymüş meğer dağarcığımda. Bu bilinçli bir yükleme miydi dersem, yanıtım hayır tabii... Ama anladım ki her insan genleri ile alıp aktarıyor bu bilinç dışı akışı atadan ardılına.

'Tanrı Yaratan Toprak, Anadolu' kitabını okuyorum İsmet Zeki Eyüboğlu'nun. Eylül 2007 baskı bu kitap Derin Yayınlarının 99. yayınıymış. Bunca geç kalmış olduğuma üzüldüm okudukça. Her bölüm başlığı tarihe, Anadolu eski uygarlıklarına bir bağ kuruyor kanıtlarıyla. İnsanların tanrıları nasıl ve neden yarattıkları ve verdikleri adlar, anlamlarıyla anlatılıyor, nasıl yayıldıkları sonra tüm dünyaya.

Arada halk şiirinden, başka şairlerden örnekler de veriyor yazar anlatımını daha da güzel kılmak için, bu arada kendi şiirlerini ise sanki kendisi yazmamış da kendiliğinden üzerine yazdığı konudaki nesne yazmış gibi bir alçakgönüllülükle eklemiş yazı aralarına. 'Canlı Sular' başlıklı bölümü okurken eklediği şiir bir örnek bu anlattığıma:

"Bir suyum ben
Alır başımı dökülürüm yollara,
Bulut olur ağarım,
Yağmur kesilir yağarım

Bir suyum ben
Mavi kokarım denizlere vardığımda
Yeşil açar, mor saçılır, al al gülerim

Ağarırım ışık gibi,
Karda geçerim süttten ileri,
Aklığımdır gülüşüm
Buzlara dönüşürüm uyuduğumda

Bir suyum ben
Şimşek çakar
Yıldırım salar özüm
Yalım yalım tüterim gökyüzünde,
Dolaşırım damarlarını aldan,
Sıcak bir yaşmak gibi dolanırım boylu boyunca
Gözde yaş olurum damarda kan
Boram boram tüterim insan yüreğinde can."

Diyor ve "İşte böyle bitirmiş türküsünü Anadolu dağlarında, yaylalarında bağımsızlığının ışıyan, pırıl pırıl akışı içinde su." diye tamamlıyor bölümü. Anadolu ve suları tarihine övgüsü de ardında: "Böyle döküldü göklerden yerlere, böyle ağdı yerden göğe, canlı canlı girdi özüne bitkilerin, çiçeklerin. Arıda bal oldu, sevgide yalım, sıcak mı sıcak bir söyleyişle sindi yüreğine bilinmeyen çağlardan bu yana aka aka insanoğlunun Anadolu..."

Akatalpa dergi dışında hukukçu şairlerin şiirlerini derleyen Veysel Gültaş ağabeyin beş kez basılan Kadı Burhaneddin'den Günümüze Hukukçu Şairler Antolojisi başlıklı kitabının son üç baskısında da yer alan şiirime dönüp bakma gereksinimi yarattı okuduğum bu kitap. On beş yıl önceden benim suya yüklediğim anlam meğer tüm dünyada; ama özellikle Anadolu'yu Anadolu yapan, binlerce çağ önceden bu yana yaşamış ve geçmiş halkların sulara yüklediği anlamla neredeyse eş, belki de özdeş. Ayrıca insan bedeninin yüzde altmışının su olduğu bilim gerçeğiyle de yan yana. Bilimi tarihle harmanlamak gibi bilinçli bir eylem değildi şiiri su akışına eş yazışım, bilinçaltıymış ama.

Önce şiiri mi koyayım ve sulara doğru tarihsel bir geziye mi çıkalım, yoksa önce geziyi yapıp şiiri mi okurun insafına bırakayım bilemedim. Sonra yazıyı bir daha okudum... Önce yazıda gezinmenin daha anlamlı olacağını anladım, bütünleyecekti şiirim sona kalınca.

Öyleyse kısacık alıntılarla sular niye canlıymış, niye sevmeli, niye korkmalıyız diye bir bakalım da sevgimiz kazansın diyelim en sonunda. Sevgiliye doğru akmanın yardımcısı duyguları besleyen de onlar diye suları unutmayalım ve sularla bir olup şiire akalım her dizede, taştan taşta sekerek.

"En eski çağlarda bile kutsaldı sular. Evrenin bütün varlıklarına dirilik verdiklerinden dolayı. Van'dan Edirne'ye, Sinop'tan Antalya burnuna değin kutsal sularla dolup taşar Anadolu. Sakarya, Kızılırmak, Büyük Menderes, Küçük Menderes, Yeşilirmak, Dicle, Fırat gibi büyük sulardan tutun da göllere, çaylara, pınarlara, küçük su akıntılarına değin sayısız sularla doludur Anadolu." diyor en başta.

Niye kutsal, hangi dilde, hangi dinde kutsal sorularına da "Her dilde, dinde!" diyor, ama 'Ayazma' sözcüğü, 'Manastır yakını' gibi tanımlarından biliyoruz ki bu tanımların çoğu Anadolu kaynaklı.

Sularda kutsal güçlerin bulunduğu inancıyla ibadet ve adak yerleri yapılmış yakınlarına, bu inanç çok eski dinlerden, suların birer tanrı, tanrıça olarak nitelendiği çağlardan kalmış insanımıza.

İnsanlar bu ayazmalarda suyla konuşur, sular da canlı gibi akışlarıyla, onlara yanıt, gönlüne ferahlık verirdi her yudumunda. Suya bu nedenle saygı duyuyordu eski çağ insanı, günümüzde de aynı saygı yayla şenlikleri adı altında yurdun her yerinde süregitmektedir eski anlamlarıyla.

Suya insanı yaşatma gücü nedeniyle yüklenen en eski anlamları mitler de yaşatmaktadır çağımızda.

İskender'in arayıp bulamadığı Bengisu (ab-ı hayat da denilen) da, Sümerler ve Babillilerden kalma Gılgamış Destanı'ndaki ölmezlik suyu da onları koruyan Kaf Dağı ardındadır, başlarında koruyan canavarlar, periler, tanrılar vardır ve insanoğlu suya kavuşmak için yener o canavarları, kandırır perileri, ikna eder tanrıları her masalda. Yine de insan bu çağda bile büyük suların yıkıcı gücünden korkmakta ve sevgi ile korku karışımı bir saygı duymayı sürdürmektedir.

Türk soyunun kaynağı da yine şöyle yer almış bu kitapta: "Eskiden beri halk büyük sulara karşı korkuyla karışık bir saygı duyar. Bu korkulu saygı suyun öldürücü, diriltici gücünden gelir. Denizlerin birer tanrı, tanrıça olmalarının gerçek nedeni de bu yaşatıcı, boğucu nitelikleri yüzündendir. Türklerin ortaya çıkışını, yaratılışını anlatan güzelim halk masalının özünde de bu eski inanç vardır. Gökten bir ışık iner suyun başına, bir buğulu örtüden sıyrılır, çırılçıplak güzel bir kız kesilir koyunları sulayan çobanın önünde. Tutamaz kendini çoban, gönülden vurulur ona. Geçer kendinden, sevişirler doğanın kucağında. Çocukları olur, çoğalırlar. İşte bu subaşındaki sevişmeden doğar, türer bütün Türk ulusu. Yayılır sonra doğudan batıya doğru. Büyük ordular kurar, ülkeler, alır. Türk soyunu ölümsüzlüğe kavuşturur." İşte bu meselden de görüldüğü gibi su hayat verendir bize ve tüm insanlığa. Canlıdır ve can katar karıştığına. Canlıdır sular eski Anadolu inançlarına göre, Sümerlere, Akadlara göre de canlıdır sular. Belli tanrıları, tanrıçaları vardır suların. Yine kitap diyor ki, felsefede can için temel alınmaz mı bunca değerli nesne? Öyleyse gelin öğrenelim ilk kim verdi 'yaşam özü' anlamını sulara:

"Bilge Thales'in düşüncesinde su, bütün varlıkların özüdür. Ondan doğmuş, gene ona döner ne varsa. Bu inancın özünde eski çağ geleneklerinin derinlemesine etkisi vardır besbelli. Yoksa birdenbire nereden düşünürdü Thales suyun canlı olduğunu. Bir düşünce birikiminin sonucudur bu. Thales, felsefe alanında yer verdi bu eski dincil görüşe, onu belli bir düzene göre biçimlendirdi, bir felsefe niteliği kazandırdı ona. Biliyordu evreni kuşatan suların sağladığı bolluğu, yaşam olanaklarını.

Onun yaşadığı çağda, Anadolu'nun bütün su kaynaklarını birer peri beklerdi. Daha doğrusu bir kişilik taşıyordu bütün sular. Bu bilgece görüş, daha sonraki çağlarda yeni yeni yorumlara uğradı. Suyun yanında başka yaratıcı güçler (toprak, ateş, hava) yer aldı. Gene de korudu tanrısal gücünü su, felsefenin sıkı düzeni içinde bağımsızlığını yitirmedi."

Şimdi... İlkçağların, suların tanrılarını bırakalım yerlerinde, edindikleri yeni adlarıyla. Gidelim şiirime. Birlikte akmaya, birlikte okumaya:

"SANA DOĞRU

Uğuldayarak akan bir suyum;
Davet gibi sevgim suların uğultusunda
Damlalarımın taşarken aşkla
Sular durulmaz, bu uğultu durmaz
Ulaştığım koyaklarında

Mihenge vuracak taşım kalmadı,
Anla, tüm ömrümü getirdim sana,
Al, şarkılarla yaşanan zamanlar sonrasına
Sular unutmaz, sular unutmaz
Biliyorsun, suları unutma!

Dağıldı sesim, dağıldım
Sen toplarsın biliyorum, topla akışlarımda
Alacağın olsun,
Bölüşecek neyim var sevgiden başka?

Islık ıslık şiir doğuyor damarlarımdan,
Yumuk yumuk ellerine uzanıyorum
Bölünüyor uykularım ardından
Acı çöreklenip kalıyor avuçlarıma.

Sen de sulardan doğdun, umutların da,
Acıyla doğanlar acıyı unutmazlar asla
Yağmur özlediğinde yağ, karış kanıma,
Bulut özlediğinde yüksel, sarıl umutlarıma.
Tüm şiirlerim sana, sana yazıldı aşkla

Sularla doğdum, akıyorum, dura, durula,
Bitmeyen bir düşün yarışındayım, sevdıyla
Volkanın içinde uyandığında, al payını, al,
Sular unutmaz biliyorsun, suları unutma!

Bir ben öğrenemedim ıslık çalmayı
Suların akışı gibi kolayca, ama
Sulardan doğurdum özelemlerimi,
Aç avuçlarını,
Dudakların uzansın,
Suya uzanırcasına uzansın bana,
Al yüreğimden akanları, sakla!

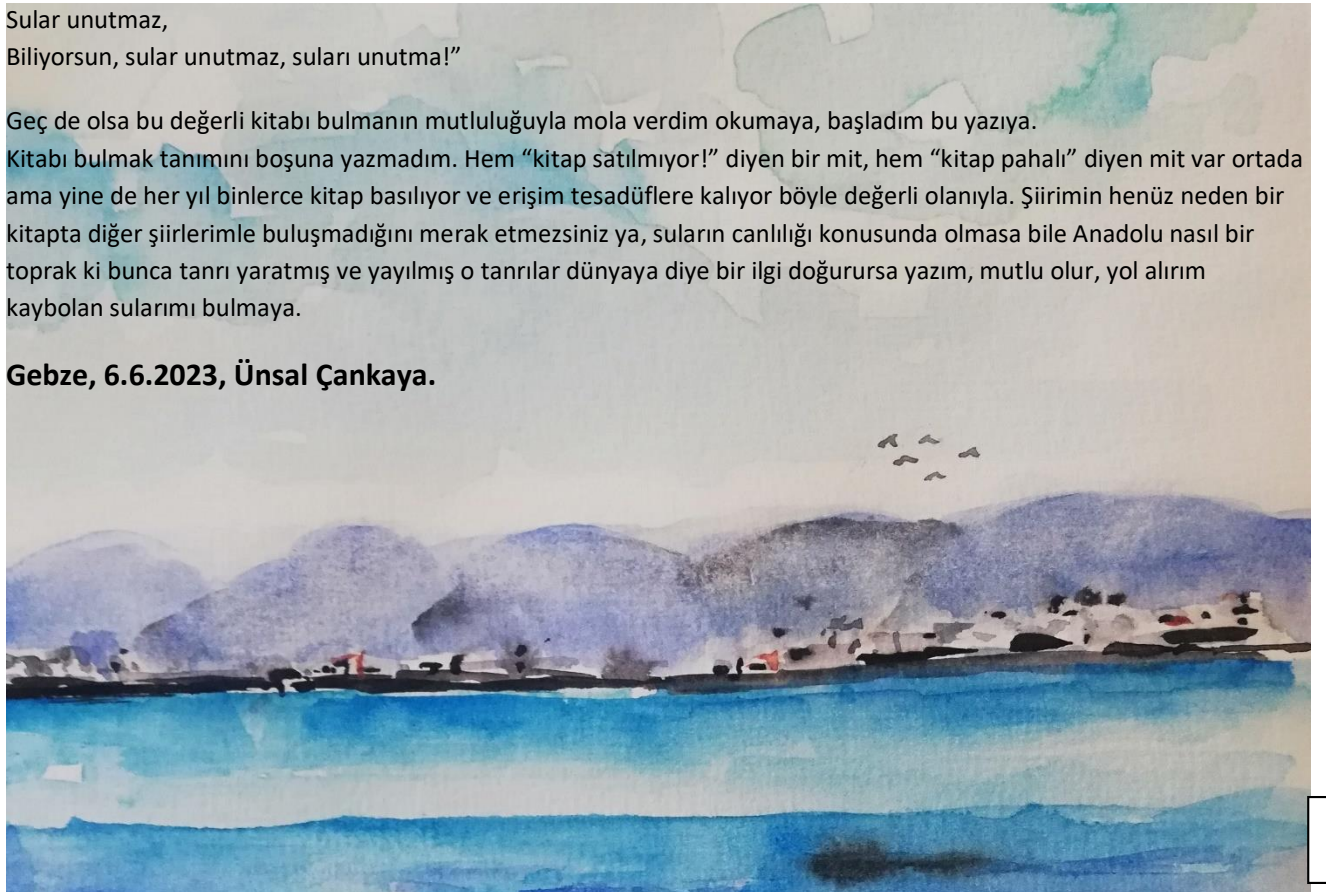
Bebekler gibi şaşıyor adımları dizelerimin,
Akıp gidiyor uzaklara, sakarlığımda
Sen dur de, sıraya girsinler;
Boy sırası, düş sırası, doğum sonrası...
Ellerinde şiir olacağı, unutma,
Yeşerteceğini söyle bir gün, mutlaka.

Resim: Gülgün Çankaya

Sular unutmaz,
Biliyorsun, sular unutmaz, suları unutma!"

Geç de olsa bu değerli kitabı bulmanın mutluluğuyla mola verdim okumaya, başladım bu yazıya.
Kitabı bulmak tanımını boşuna yazmadım. Hem "kitap satılmıyor!" diyen bir mit, hem "kitap pahalı" diyen mit var ortada ama yine de her yıl binlerce kitap basılıyor ve erişim tesadüflere kalıyor böyle değerli olanıyla. Şiirimin henüz neden bir kitapta diğer şiirlerimle buluşmadığını merak etmezsiniz ya, suların canlılığı konusunda olmasa bile Anadolu nasıl bir toprak ki bunca tanrı yaratmış ve yayılmış o tanrılar dünyaya diye bir ilgi doğurursa yazım, mutlu olur, yol alırım kaybolan sularımı bulmaya.

Gebze, 6.6.2023, Ünsal Çankaya.

TEKNENİN ÖLÜMÜ

Nehir insanlar sevdim
özüm gülden yanaydı
ısırgana yüz vermedim

Şaşkınlık dergâhında
şiiirin secdesinden
ürpertilerle geçtim

Güz sokağındaşım şimdi
saçlarımın arasına
yuva yapıyor kuşlar

Şifası yok, biliyorum
usulca ölüyor tekne

Aşk ikliminde demirledi
dilini çözdü son uykunun

Suya vasiyetidir o dağın
iç denizlerine göm onu

Ömür rüyadan ibaretmiş
yaşadım ve gidiyorum

Kuyuların değışken yüzünden
külhan aşklara doğru
tınısını duyuyorum
yeni bir dağ masalının

Bülent GÜLDAL

KIŞ BAKIŞI/ AYFER YURDAKUL

Sarışın bir ırmağa karışan
günün ve gecenin sesiyim

Belikler örüyorum saçına
ömrüme ikiz kederin

Yatağımı genişleten su
sen mi beni sevdin, ben mi seni?

Mevsimlerin buz yatağında
yanlış ilmekleri mi çoğalttık yoksa?

Göğsümden uçan kuşların dilinde
eriyen bir dağ şimdi anlam

Kaşları çatık kış bakışının
geri dönüşü yok sıcak sulara

"Pencere" Öyküsü İzleğinde Zeynep Kasap Öykücülüğü ve Yeni kitabı "Kedi ve Adam" Öykü Kitabı Üzerine Düşünceler / Samle Çağla

Zeynep Kasap, toplumumuzdaki bilindik hikâyelere farklı bir bakış açısıyla yaklaşıyor. Yazar, kurmacadaki "zalim"- "mağdur" tiplmelerini yargılamadan okura sunarken belki de salt mağdurun değil; metnin gerilim katsayısını arttıran ve olumsuz karakter durumunda olan "zalim" in de toplumun eğitimsizliğinin, yanlış gelenek- göreneklerinin, müzmin cehaletinin bir kurbanı olduğunu göstermek istiyor.

Yazar Zeynep Kasap'ın "Kedi ve Adam" adlı 12 öyküden oluşan kitabı Ocak 2023'te Mühür Yayınlarından çıkmış.

Zeynep Kasap; son dönem öykücüleri içinde kendini yazıya vermeden önce oldukça yoğun okumalar yapmış, bu konuda kendini yıllarca yazmaya hazırlamış, donanımlı bir kalem olarak göze çarpıyor. Zira incelemeye çalıştığımız "Kedi ve Adam" adlı ikinci öykü kitabı, amatör heveslerin

ötesinde, oldukça emek verilerek kurgulanmış başarılı öykülerden oluşan bir kitap.

Zeynep Kasap öykülerinin arka fonunda, genellikle toplumsal dışlılar arasında ezilen, yenik, yaralı kadınlar var... Yazar, onların trajik hikâyelerini anlatırken bile kendinden emin bir söyleyişle ve fısıltıyla seslenir gibidir okura. Fısıltıyla diyorum çünkü yazar, kitabın başında epigraf niyetine söylediği, "Susmasaydım yazamazdım." cümlesini âdeta hayata geçirir gibi, bağırmadan, arabeske düşmeden, acıları nahif bir söyleyişle dile getiriyor öykülerinde.

Zeynep Kasap, toplumumuzdaki bilindik hikâyelere farklı bir bakış açısıyla yaklaşıyor. Yazar, kurmacadaki "zalim"- "mağdur" tiplmelerini yargılamadan okura sunarken belki de salt mağdurun değil; metnin gerilim katsayısını arttıran ve olumsuz karakter durumunda olan "zalim" in de toplumun eğitimsizliğinin, yanlış gelenek- göreneklerinin, müzmin cehaletinin bir kurbanı olduğunu göstermek istiyor. Bu cümleden olarak, kimi öykülerini ucu açık kurgulayıp yorumu biz okurlara bırakıyor Zeynep Hanım.

Yazar; akıcı üslubu, kararında diyalogları ve işlevsel nesnelere (örn: pencere) kullanmadaki becerisiyle olduğu kadar, dilinin arı duru Türkçe oluşu, genellikle vurucu ve kısa cümleler kullanışıyla da kuşağındaki öykücüler arasında farklılık arz ediyor. Yazarın dili oldukça sade, cıvı cıvı sokak dili... Onun cümlelerinde anlamı bilinmeyen Doğulu ya da Batılı sözcüklere pek rastlanmaz. Yazar, bir üslup çeşnisi olarak öykünün üstatları "Ferit Edgü ve Tarık Dursun K." gibi tek sözcüklük cümleler kuruyor. Bu bodur söylem, âdeta öykü kahramanlarının içinde bulunduğu "yenik psikoloji"yi daha yoğun hissettirmek için yazar tarafından bilinçli kullanılıyor.

Kaliteli okur, birazcık dikkatle, yazarın, ruhen yaralı öykü kahramanının içine attığı acıları, ağrıları, ağlayışları ve dertleri bu güdük söylemlerle kısa yoldan anlatmak istediğinin farkına varabilir. Zira yazar, öykünün kısıtlı imkânları çerçevesinde kahramanlarını romanda olduğu gibi çok boyutlu tanıtmadığı için, böyle bir yöntem izliyor. Onun yenik kahramanlarının birer lokmacık sözleri, okurun boğazına bir yumruk gibi oturuyor.

Zeynep Kasap öyküleri gayet sıradan bir girişle başlayıp metin ilerledikçe yoğunlaştırılmış kaygı, korku, heyecan ve dozunda kullanmış merak unsurlarıyla okuru alıp götürüyor. Belli bir zaman sonra da okur kendini o öykünün içinde hissediyor. Yine, "Pencere" adlı öyküde okur âdeta, çaresizlikler içindeki Aysel'i kurtarmak için ona elini uzatmak ister gibidir.

Zeynep Kasap öyküleri, ilk bakışta Maupassant tarzı olay öykücülüğü gibi görünse de metinleri dikkatli okuduğumuzda hemen her öykünün, "sosyal psikoloji" açısından da önemli mesajlar taşıdığı, dolayısıyla da bu metinlerin Çehov tarzı durum öyküleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiği anlaşılır. Kaldı ki Zeynep Kasap, edebiyatla, özellikle de öyküyle derdi olan, edebi türler üzerine düşündüğünü tahmin ettiğim bir yazar. Benim bu öykülerden çıkardığım: Yazar, okurun önce vicdanını, sonra da kendisini harekete geçirmek istiyor. Yani onun metinleri keyfe keder, haz alınmak için okunacak metinler değildir. Bu anlamda onun, okurunu rahatsız eden, edebiyatın kitleleri etkileme gücüne inanan bir yazar olduğunu söylemek yanlış olmaz.

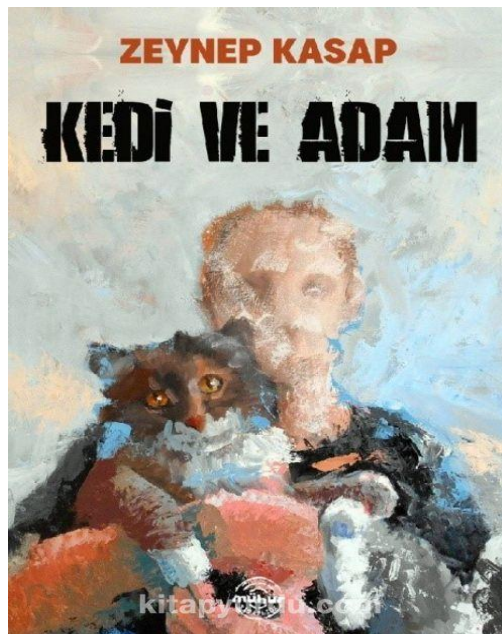
Kadınların içsel dünyasını kendine has bir üslupla ele alan Zeynep Kasap, bir psikolog inceliğiyle işliyor öykülerini.

Örneğin, "Pencere" adlı öyküsünde tipik ataerkil, karısına zulmeden bir erkek ile kaderine razı bir kadının trajik hikâyesini ele alıyor. Edebiyatımızda çok sık işlenerek klişeleşmiş bu konuyu kendine has üslubuyla hikâye eden yazar, gerek kararında kullandığı diyaloglarla gerekse bir psikolog derinliğinde kurguladığı iç konuşmalarla metni etkileyici ve özgün bir öyküye dönüştürüyor.

Zeynep Kasap öyküleri gayet sıradan bir girişle başlayıp metin ilerledikçe yoğunlaştırılmış kaygı, korku, heyecan ve dozunda kullanmış merak unsurlarıyla okuru alıp götürüyor. Belli bir zaman sonra da okur kendini o öykünün içinde hissediyor. Yine, "Pencere" adlı öyküde okur âdeta, çaresizlikler içindeki Aysel'i kurtarmak için ona elini uzatmak ister gibidir.

"Pencere" öyküsünde yazar, Aysel'in kocası İhsan'ı, benzer hikâyelerde vasatlaşan davranışlarla vücut bulan "tip"ten, özgün bir "karakter"e eviriyor. Bu evrilme -beklentilerin aksine- İhsan'ın, karısına sürekli zulmetmeyip arada sırada onu sevmesi, ona iyi davranmasıyla gerçekleşiyor. İşte Aysel'i o evden çekip gitmekten alıkoyan da bu tutarsız davranışlardır. Kaldı ki onun, kocasından gördüğü zulüm, çevreden göreceği mahalle baskısının yanında devde kulak kalıyor. Zira İhsan'ın zulmü cismani, mahallenin zulmü ise tinseldir; ruhunu yaralar Aysel'in. Aysel bu ikilemler içinde hayata tutunabilmek için sokağın karşısındaki evin penceresinde ara sıra görünen ve 19 yaşında olduğunu tahmin ettiği delikanlıya platonik bir aşkla bağlanır. Bu aşk aslında gerçek bir aşk da değil, Aysel'in içinde bulunduğu karanlıktan kurtulmak, bir bakıma kendisini tedavi etmek için yarattığı tünelin ucundaki ışıktır. Karşı penceredeki "delikanlı metaforu"nun duygusal ya da cinsel bir taleple ilgisi de yoktur. Aysel'in, İhsan'dan önceki tertemiz hayatına dönme arzusunun masumiyetiyle ilgili bir durumdur bu... Zira Aysel, kocasından ne kadar zulüm görürse, sanki delikanlı pencereye mutlaka çıkacak ve onun yaralarını ivedi iyileştirecekmiş gibi bir yanılsama içindedir.

Tanıtmaya çalıştığımız yazar Zeynep Kasap'a daha nice kitaplarda buluşmak ümidiyle başarılar diliyoruz.

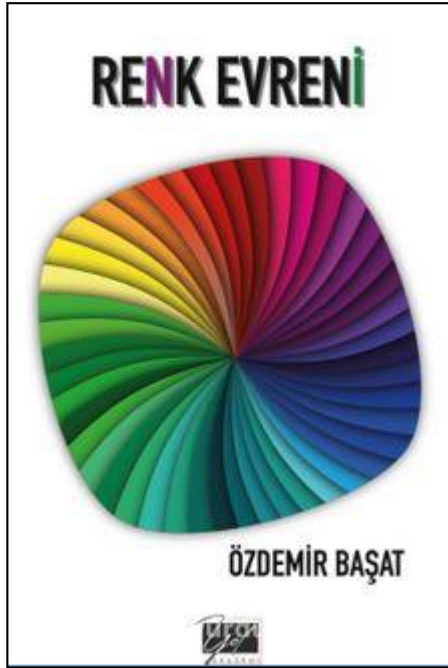

Özdemir Başat'ın yayına hazırladığım Yol Akademi Yayınları'ndan çıkan ikinci çalışması "Renk Evreni" rengârenk bir kitap.

Renk olması için ışık gerekiyor. Işık sayesinde renk doğasını buluyor. Doğada yer alan çok sayıdaki rengin yanı sıra, kendi ürettiğimiz renklerle kataloglar binlerce rengi bize sunuyor.

"Renk evreni", öncelikle "renk" in tanımını yapmaya çalışıyor. Renk de tanımlamada kullanılan bir nitelik oluyor. İnsanın renklere yüklediği anlamları yansıtan kültürel birikim, iletişim kanallarımızdan biri haline geliyor. Böylelikle renk psikolojisi, renk sosyolojisi ve renk teknolojisi, renk adlarını açıklamak için bize yol gösteriyor.

Bu nedenlerle "renk adları" daha fazla önem kazanıyor. Renk Adları Sözlüğü'nde 700 dolayında ad açıklanmaya çalışılıyor. Bunların arasında kullanımdan düşenler veya sadece edebiyat tarihinde yer alanlar olabiliyor. Rastlandığında kendi güzelliğine dönüşen bu renk adları, bir yönüyle sanatsal ve estetik incelikler haline geliyor.

Yayına hazırladığım ve editörlüğünü yaptığım "Renk Evreni" isimli kitap, bu yönleriyle yurdumuzda renkle ilgili birçok konuda ilklere değiniyor, ilkleri açıklıyor ve ilkleri tanımlıyor. Yazarı rahmetli babam Özdemir Başat da ilk ve renkli olmayı severdi, ilk kameramanlardandı. İlk renk uzmanı olarak renkli televizyonu ilk kuranlardandı.

Özdemir Başat'ın özgeçmişi Ankara merkezli: 1941 yılında İstanbul'da doğdu. 1958 yılında Darüşşafaka'yı bitirdi. 1969 yılında TRT'de kamera asistanı olarak stajını tamamladı. 1970-1974 yıllarında TRT'de şef kameramanlık, 1974-1976 yıllarında yönetmenlik ve kameramanlık yaptı. Fransa'da 1976-1978 yıllarında Fransız devlet televizyonu ZDF'de "Renk Uzmanlığı ve Yönetmenlik" eğitimi alarak TRT'nin ilk renkli filmlerinde sanat yönetmenliği yaptı. 1980 yılında TRT Eğitim Daire Başkanlığı'ndan koordinatör olarak emekli oldu. 1980-1982 yıllarında TODAİE'de "Türkiye'de Televizyonun Yararları ve Zararları" konulu yüksek lisans programını tamamladı. 2014 yılında İstanbul'da vefat etti. Çevirileri, makaleleri ve ders notları Ankara'da çeşitli süreli yayınlarda yayımlandı. Ankara'da sanat danışmanlığı, senaryo yazarlığı ve yönetmenlik yaptı.

Kendi anlatımıyla özgeçmişinin bir bölümünü şöyle özetler: "2'nci Dünya Savaşı yıllarının çocuğudur ve Darüşşafaka'lıdır. Muzaffer Sencer'den "master" onaylıdır. Birkaçı yurtdışından alınan (ya da verilen) değişik çeşnide uzmanlık belgelerini çerçeveletip çerez tepsisi yapmıştır. Günümüz seçkinlerine yabancı gelen bir dili, Türkçe'yi okur ve yazar. Arapça'dan haberdardır, Fransızca ve İspanyolca ile fena halde ilgilidir. Yaşayan ölülerle Latince anlaşabilmektedir."

Eserlerini ortaya çıkarma mutluluğunda Özdemir Başat'ı saygıyla anıyorum...

HÜSEYİN PEKER'İN YAZMA BOYASI ŞİİRİNE DAİR/MÜCAHİT AYGÖREN

Hüseyin Peker şiirini okuyunca Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Her Şey Yerli Yerinde" ifadesi gibi bir duyguya, izlenime kapılıyorum. Şiirleri o kadar 'yoğun' ki iki şiir arasında biraz zaman bırakıyorum okumak için. Nerdeyse her mısra düşünmeyi gerektiriyor. Bir kez şairin duygu ve düşünce dünyasını kavramaya başladığınızda ise bulmaca çözmekten de fazla taşların yerli yerine oturduğunu, filmin aktığını görmeye başlıyorsunuz. Belli ki şiir üzerine çok çalışıyor, gereksiz ifade bulmak zor şiirlerde, gözünüze çarpmıyor. Sesin ahenginden daha çok samimiyetin ve çok sesliliğin, renkliliğin ahengi akıyor şiir nehrinde. Bireysellikten yola çıkıp toplumsallığa varan bir şiir, yeri gelip tekrar bireyselliğe dönen. Ve özgünlük konusunda gerçekten çok ötede Hüseyin Peker, aldığı pek çok nitelikli ödül de bunun bir ispatı. Şairin nispeten münzevi yaşantısına inat hakkının ileride de daha da teslim edileceğini düşünüyorum. Basit duygulara değil ileri düşüncelere yönelecek yeni nesilde Hüseyin Peker de Nazım gibi, Attila İlhan gibi, Edip Cansever gibi yerini anıtlamış olarak bulacaktır.

YAZMA BOYASI

kardan üşüyen birine sesleniyorum
keçeden yapılmış birine: kendime
tozdan ve kömürdendir seslenişim
el dikişi herkese
ölmek dışında dik duruyorum
kurumaya bıraktım üstümü
ıslanmıştım kardan sonra yağın yağmurda
dostlar birikmişti üstüme, bir de onlardan
bu kez aydınlandım farklı yüzümle
sokak başında rampasız
kağıdın olduğu yerde devlet korkusuyla
çok konuşurum Çiçek Bar'da arkadaşlarla
sonra güneş çıkar bulut üstüne
suç örgütleriyle Karagözlü perdeler üstünden

savaşa davet ediyorum sizi
doğuda yuvarlanalım hep beraber
dükkanlar tasmalı, köpekler zincirli
merdivenler sekmek içindir yürümeyi az bilene
dağlar dengesini kaybeden için afiş hazırlar
ölüme düşmeye, çalı çırpı batmadan üstümüze
yaşam hazırlar baraj kapağından düşmek
ya da sınırdan mayına basalım isterseniz
bir ayağı elinde yürümek varsa dileğinizde
kürekle açalım bu kar'ı, içinde güneş çıkacaksa
Dicle'yi Fırat'a batıralım, patlatalım Karacadağ'ı
devrim trenine hangi istasyondan
bindiyse insan, ineceği durakta durmaz vagonlar
bize atlamak düşer böylesi düzenden
tozdan, kömürden yüzümü bu yüzden bağışlayın

*kaçmaktan öte görevim yok yeryüzünde
bilet isteyen kondüktörden..*

*ufak geldim dünyanıza
öyleyse siz de atlayın vagon penceresinden
engelsiz timinde bir yerli olun
suçu ortadan kaldıralım bu geçmişte
çay bardağını kırıp geçelim
cehenneme yol açalım
gereksiz kanunlarla ömür boyu
senle biz raylardan vuralım dağ neferlerine*

*vurmak için şarjörler dolu olsun bu seferinde
poşular işe yarar böyle günde
el dikişleri işe yarar, üç renk desenler üstümüze dikildiğinde
vur kardeşim ayağına kadar geldik
ne arıyorsan içimizde..
felaket havasında kimlik numarası taşıyorum
yaka paça vatandaşlık bilgisi bende
farklı yüzümü gösteriyorum her seferinde
bu kez sevecekler seni
eli silah tutan adamlar
kuyruk kısmından sevecekler*

-Şair kardan üşüyen biri olarak ya da hava durumundan, böylesi durumlara benzer hayat yaşantılarından bile çok etkilenen biri olarak kendinin bir bakıma acizliğini bir bakıma herkes gibi insanlığını anlatıyor diyebiliriz sanırım

-Toz ve kömür kadar emek isteyen bir sesleniş, şair belli ki zorlu yollardan geçmiş, 'el dikişi herkese' mısraı ile birlikte düşündüğümüzde kanaatimiz bu yönde artmaktadır, şairce bir sesleniş çok emek istiyor, ayrıca şairin şiirinin anlaşılacak için okurca el dikişi gibi çaba sarf edilmesi de buna dâhil olabilir pekâlâ belki de esas anlatılmak istenen budur

-'Ölmek dışında dik duruyorum' çok veciz bir ifade. Orhan Veli'nin yüz mısralık bir şiir bile bazen tek bir güzellik için yazılır dediği cinsten. Kurumaya bırakmakla anlatılmak istenen artık olayların akışına bırakılması çünkü şairin art arda gelen olaylarla birlikte dostlarından da sağanak yağmur yemişliği var

- Şair yaşadıklarından bir ders çıkarmış ve farklı bir yüzle bakarak aydınlanmış ya da aydınlanması ona farklı bir yüz getirmiş, 'sokak başında rampasız' yine özgün bir ifade

- Yazma imkânı varken sansür kısıtlayabilir, bu yüzden dostlarla konuşmak şaire iyi geliyor ki güneş imgesi bulutların üstüne çıkıyor, suç örgütleriyle onlara gölgelik yapanların bahisleri geride kalıyor

-Burada ironiyle karışık sorumluluk çağrısı var. Doğu gerçeğini görmezden gelmiyor şair, ticaret bile aksarken...

-Önümüze çıkan engeller henüz çok mesafe kaydedememişler için bir sıçrama yeridir gibi algıladım ben, dağlar da bu mısrayla bağlantılı düşünülebilir, en büyük engeller en tanınan işleri getirir gibi; ölüm, kişinin gözünde eski ağırlığında değildir böyle olunca, çalı çırpı gibi küçük şeylerle uğraşmaktansa baraj kapağından düşmüşçesine suya, hayata katılmak yaşam hazırlar...

- Sorumluluk almazsak bu olumsuzlukları göze alabilir miyiz diye konuşuyor şair.

- Çok çaba gerektirse de uğraşalım barış güneşi çıkacaksa...

- Dicle'yle Fırat'ı kardeş eyleyelim, tüm engelleri kaldıralım gibi anladım ben

-Devrim öyle bir tren ki biz dursak bile ilerleyen bir tren, böyle de düşünülebilir ya da hangi durakta duracağı kestirilemeyen bir tren gibi de. Şair öncelikle ikincisini kastediyor olmalı, böyle bir düzende belli bir yerde inmek de gerekebilir; tozdan, kömürden yüzümüzün emeğine, acizliğine verin der gibi

- Çok çağrışımlı bir dize, olumsuzluklardan kaçmak gibi de düşünülebilirse de yukarıdaki dizeyle de bağıntılı öncelikle, bu gidişe bilet almak da zor, orda kalmak da, kalacakmış gibi bilet almak da...

-Bu sebeplerden sizin sabit dünyanıza ufak gelmiş olabilirim, önemi yok, saydığım sebeplere inandıysanız siz de belirsizliklerden ya da belirlenmiş bir yoldan atlayın ki engelsiz timinde bir yerli olun

ağrılar içinde kıvrılırken yaşamda

can sıkıntısından sevecekler

evinin penceresini göster herkese

yalnızlık bildikleri şey değil

kahvede dama taşı oynamaya benzer onlarda yaşamak

paylaş, teslim olarak kaybettiğin

yarı açık cezaevini, orda çözdüğün teşbih tanelerini

yazma boyasıyla suçlusun bir kalem

yeni bir suça kadar izinli, gün içinde

yaşam alanların daraltılmış

yine uzar sendeki duygu kalemi

yine uzar sokak başı

az kağıt, çok ağaç

dilleri yasaklanmış gibi diş ağrısını

değişik ritimlerde 'hiçbir şey ayıp değil' de

Van Gölü'ne soda çal, yüreğime inci kefali

yüreğime çizdim bu kar serpintisinde

sevecekler seni

bu sözü ezberle!

- Geçmişteki suçları unutalım, artık yeni tanımlarımız, barajdan düşen yeni bir yaşamımız olduğuna göre suçlarımızın tanımı da ona göre yapılmalı, çay bardağı imgesiyle kastedilen gereksiz sohbetleri ortadan kaldıralım, menfaate dayalı şeyleri de, gelin risk alalım cehennemliklerin gitmesi gereken yolu esenlikle açarcasına, gereksiz kanunlara karşı, yolun sabitliği ve belirsizliğinden vuralım 'dağ neferlerine'. Burada sabitlik ve belirsizlik çelişkiyi değil, olayın farklı yönlerini işaret ediyor. Dağ neferleri ile savaş yanlılarını kastediyor olabilir, zorluklara göğüs geren insanlara olayın başka bir boyutunu anlatıyor da olabilir, tam çözemedim burayı

-Artık bazı şeylere karşı olunmalı, onlar gibi davranmalı gerektiğinde, en küçük emekler de işe yarar, gizleme elbiseleri de, sen cesur ol, bak biz yanındayız tam olarak, ne arıyorsan içimizde, dışarıda arama, felaket havası gibi bu hava, yine de kendi kimliğimi taşıyorum, kimseden korkmuyorum. Her şey açık seçik bana dair, bunu biliyorum, her defasında farklı bir yüzümü gösteriyorum ama erdemli insanın işi bu, farklı yönlerin doğruları biraz da. O yüzden tam da bu kadar cesur olduğunda bu kez sevecekler seni,

farklı farklı konuşuyor demeyecekler, hatta silah tutan adamlar dahi kuyruk kısmından sevecekler

- Bu kadar zorluk içinde bile, yaşadıkları hayat onların canını sıktığından sevecekler, sen yaşama açılan pencereni göster... Yalnızlık bildikleri şey değil, bilselerdi seni çoktan anarlardı oysa onlar için hayat boş bir eğlence, satranç bile değil dama gibi daha basit bir oyun, taş yemenin mecburi olarak düşünüldüğü, damayı elde edenin oyunda fevkalade güçlü olduğu... Sen pencereni gösterdikçe herkes teslimiyetini aynı anlamayacak ama sen huzura teslim oldun, öncesinde yarı-açık bir cezaevindeydin, nerede duracağı belli olamasa da rotası belli bir trendeydin, sen ki o cezaevinde birbirine benzediğini sandığın şeyleri iyice çözdün ya da birbirine daha çok benzeyen şeyleri kavradın.

- Yazma boyasıyla kadınların ya da özel olarak sevdiği kişinin gözünde bu düşüncelerle suçlu görüldüğünü, yeni bir düşünceye kadar rahat olduğunu ama yaşam alanının daraltıldığını hissettiğini söylüyor; yine de şairdeki esas duygular ve onlara dair satırlar, dizeler devam ediyor, 'sokak başı' burada hem cesaret hem aşk imgesi gibi, Attila İlhan'ı çağırıştırıyor. 'Az kâğıt çok ağaç ile' derken de eylem çoksa kâğıda o kadar ihtiyaç olmaz da anlatılabilir, düpedüz tasarruf da ya da az eşya çok huzur gibi, duygularımızı ifade ettiklerimizin az oluşunun; çok ağaç gibi orman gibi huzur vermesi de...

-Yemeyi fazla abartmak, niteliksiz şeyler yemek ve fırçalamayış sorumsuzluğu ile- tabi bunların hepsini açgözlü olmak, saçma şeylere ilgi duymak ve sorumluluk alınan işlerden kaçmak gibi düşünelim-diş ağrısı çekiyorlar, dilleri yasak gibi bu yüzden güzel şeylere, özgürlüğe... Sense değişik ritimlerde şarkı söyle, ıslık çal, 'hiçbir şey ayıp değil' de anlayışsızlıkları yık, öyle ki sodalı Van Gölü'ne soda çal bir şeyler anlaşılın diye, yüreğimize inci kefali çek oradan, nimetlen bu tavrından... Bu mısra ses olarak da çok güzel; 'Van Gölü'ne soda çal, yüreğime inci kefali' Yüreğime çizdim bu kar serpintisinde; her şeyi ifade edemiyoruz ama bu zorluklarda bile yüreğimiz kâğıt gibi, az kâğıt çok ağaç gibi, "bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine" Orman ne kadar büyük olursa o kadar da sevecekler seni, sen o yüzden bu sözü ezberle...

Şımarık

Üstünde o çiçekli elbisenle
yarışabileceğini mi sandın
Emirgan'ın iki renkli laleleriyle
heceleri söken papağanlarla
duvarlardan akan mor salkımlarla

Bana meydan okuyordun ya
ama alay edebilir miydin
karşında süzülen sularla
tepelerdeki ormanların yanslarıyla

Sorsaydın sincaplara
söylerlerdi
seke seke yaşamının
nasıl yorucu olduğunu
bir ömür boyu

Türkan Saylan Bilim ve Sanat Ödüllerinde "Komşu Duvarı" kitabıyla 2023 yılının öykü ödülünü alan dergimizin öykü destekçisi yazar Vicdan Efe'yi tebrik ediyoruz. Foto: cumhuriyet.com.tr

Yılmaz Gruda'yı (1930-2023) kaybettik. Ruhu şad olsun. Yattığı yer ışık olsun. Rahmetle Şair! Aynı güzel dileklerle rahmetle Ayşen Gruda...

Foto: ntv.com.tr

